

A. EGO

Kuldauraha

(Külanovellid ja vested)

6072
F. P. T. S.

Autori kirjastus
Viljandis, dets. 1931

5403

A-7924

AUAMET

2102

— Kuule August, miks sa ennast kuhugi valla ametisse ehk seltskonnategelaseks valida ei lase? Oled ju koolitatud mees. Kas sellepärast oledki kümme pikka talvet koolipinki nühkinud, et nüüd ainult põllutööd oskad teha, pühapäeviti voodis selili lamada ja paberosse imeda? Ma ei julge oma sõbrannade ja endiste kooliõdede sekka minnagi! Neil külakooli haridusega ehk päris ilma hariduseta mehed ja isad — aga kõigil oma au ametid, kes vallavanema abi, kes põllumeeste seltsi esimees, kes piimaühisuse kassahoidja, kes kooli hoolekogu esimees, kes raamatukogu seltsi sekretär, vallanõukogu liige jne. jne. Näe Kadaka Kaarlil on neid auameteid terve pool tosinat, selle pääle vaatamata, et ta ainult ministeeriumi kooli haridusega on. Sina aga hallitad just kui vana tõhkodus ega teagi, mis mujal ilmas sünnib. Kangest töö rühkimisest lähed mõnikord pääst päris jaburaks — nii et ei tea, kas kolmapäev või reede, ei ka seda, kas juulikuu 25. või augustikuu 2. päev on — nagu

See alles hiljuti juhtus, kui vallamaksu käsu poolele võõra kuupäeva alla kirjutasid ja kassakas sind välja naeris, — nõnda tõreles ühel pühapäeva hommikul oma noore mehega Toominga Kadri, suure jõuka talu omanik, kel mees sõjas surma saanud ja kes nüüd sõja lõppedes omale noore väljateeninud ohvitseri August Mändi meheks võttis.

Kadrit ei hakanud keegi mehe nime järgi Männa Kadriks hüüdma, vaid teda hüüti ikka vanamoodi Toomingu Kadriks edasi, kuigi see Kadriale omale just meelt mööda ei olnud. Ei oleks ka mõtet olnud Toomingu Kadrit Männa Kadriks hüüdma hakata, sest, nagu juba eelpool mainitud, võttis Kadri omale mehe, aga mees ei võtnud mitte teda. Ja niisugustel naistel, kes omale mehed võtavad, on kõige varanduse valitsemises ja majapidamises ikka jämedad otsad oma peos — ehk „meeste püksid jalas“ — nagu räägitakse. See maksis kahekordselt Toominga Kadri kohta. Iga vähematki käsku pidi mees tal täpipealt täitma ja mitte kõige pisematki asja ei võinud ilma nõuküsimata ette võtta. Ja käskude andmiseks oli Kadri osavust ja tarkust küll. Ta teadis täpipealt, mitu peo-

täit kaeru iga hobusele tuleb anda, mitme päeva tagant vankrit määrida ja vikatit lõigata.

— Kui sa seda auametit mulle nii soovivad, eks ma's katsu mõnd võtta ka, — ütles August venitades, — ma ise arvasin, et ei maksaks nendega jandama ja oma kallist tööaega raiskama hakata.

— Korralikule tööinimesele läheb tarvis ka au, mitte ainult mommonat. Seda viimast on meil juba küll! — ütles Kadri uhkustades.

August tõusis voodist üles, hõõrus une silmist, pani end puhtamalt riidesse ja läks Kadaka Kaarli, selle valla kõige ausama mehe juure, kellel pääle kuue auameti oli veel seitsmes, palgaline — valla kassaka amet.

Kui August kassaka käest kirju ja käske küsis ja nende asemel ajalehe numbri sai — jäi ta meelga kauemaks kassaka kabinetti, hakkas seal ajalehti lugema, poliitilisi uudiseid pärima — oli ju Kadaka Kaarel peale kõige muu üle valla suurim poliitikategelane — ja varsti olid nad elavas jututuhinas. Niisugust sõnaahtrat meest — nagu August Mänd seda oli — oskas jälle ainult kassakas Kadaka Kaarel

jututuhinasse tõmmata. Ääri veeri mööda andis siis August mõista, et ta lähemas tulevikus mõnd auametit tahab saada.

See on tubli! — ütles kassakas — sinusugune koolitatud mees peab siis ilma ametita seisma! (Kassakas arvas ainult niisuguseid ameteid täielisteks ametiteks nagu tal omal oli, kuna põllutöö, kingsepatöö, rätsepatöö j. m. tegijaid ta ainult kõhu pärast orjajateks pidas). — Praegu ei ole meie vallas küll mingit vaba ametkohta, ka mõnede vanade ametmeeste uuesti valimist ei ole nii pea loota... — Ah ja! ... pidin ära unustama, meil tuleb ju ligemal ajal valtanõukogus vaeste hoolekogu valimine. Kui soovite, võite esimeheks saada, ma panen nõukogus ette, ja mis mina ütlen — on tehtud, minu sõna kuulevad kõik — ütles kassakas uhkustades.

— Suurem asi see vaeste presidendi amet küll vist ei ole, aga kui paremat saada pole — eks ta siis käi kah, — ütles August kahtlevalt.

— Esiotsa aitab sellestki. Parema tasa ja targu seltskonnatöoga peale hakata... siis on tagajärjed päris hiilgavad. Liig rutamine ja suurte kohuste pealevõtmine võib asja metsa ja rappa viia, nagu seda

mitmelgi on juhtunud. Mina algasin ka väiksel. Kõige esmalt olin raamatukogu seltsi sekretäär. Kui selles ametis üsna vilunuks sain — võtsin tasapisi uusi juure ja nüüd on mul neid pool tosinat ja seitsmes on see oma kõhu eest orjamine, — seletas kassakas.

— Tõsi ta on! — vastas August Mänd, jättis jumalaga ja pidi lahkuma.

— Nii siis jääb sellega, et võtate pakutud ameti vastu? — küsis kassakas.

— Enesestki mõista — vastas August ja kadus ukse taha.

— Kus sa kallike käisid? — küsis Kadri mehe koju tulles viimase käest, rõõmus selle üle, et mees väljas või seltskonnas oma meelt lahutamas käinud.

— Käisin posti vaatamas, — ütles August ja võttis taskust ajalehe välja.

— Teravmeelne Kadri — kes seda imeks pani, et mees nii kaua posti järel käis — hakkas kohe küsima, mis kullake ka kassaka pool uudist kuulnud ja näinud.

August seletas ka siis kõik salgamata ära.

— Väga hea, väga hea kullake, et nii suguse ameti lubasid vastu võtta. Vaeste eest hoolitsemine on nii inimeste kui ka

Jumala ees suur heategu — ütles Kadri.

August oli üli rõõmus selle üle, et kordki naise käest kiita sai, ja hakkas ootama, millal see auameti diplom talle kätte tuuakse.

Paari nädala pärast saabuski see õnnelik tund. Kassakas tõi muude käskude hulgas August Mänd'ile vallavalitsuse poolt kirjaliku tunnistuse selle üle, et mainitud isik on vaeste hoolekogu esimeheks valitud ja pika seletuskirja — kus igakülselt ära seletati, missugused kohustused ja tegevused see auamet peale paneb.

— Mind pandi sekretäriks, — seletas kassakas dokumente kätte andes, — pühapäeval peame esimese koosoleku. Kella kümneks tulge minu juure, sealt lähme, kui kõik liikmed kokku on tulnud vaestemaja vaatama.

— Väga rõõmustav! — ütles August Mänd ja jooksis tuppa oma diploome noorikule näitama.

*

Päikesepaisteline augustikuu pühapäeva hommik. Vaeste hoolekogu esimees August Mänd sammub aeglaselt mööda maanteed. Ta vaatab uuri. See on alles üheksa. Natuke vara on — mõtleb ta iseeneses —

kell kümme oleks paras olnud kodust tulema hakata... On ju vana asi, et iga koosolek määratud ajast tundi paar hiljemaks jääb. Ma ise poleks küll nii vara tulema hakanud, aga mis sa teed? Naine ei jäta järele, käis peale: Jääd hiljaks! Jääd hiljaks! Teil vaja kassakaga kõik nõud enne teiste tulekut ära pidada j. m.

Punkt kell pool kümme jõuab vaeste hoolekogu esimees kassaka kabinetti.

— Vaat' kus kärmas mees! — kiidab kassakas. Nad harutavad siis pikalt ja laialt kõik oma uue ameti sihid ja tuleviku- plaanid läbi. Muidugi on plaanide väljamõtteleja ja ettepaneja sekretäär, kuna esimees muud teha ei oska, kui kõik järgi kiita.

Nii on nad umbes tund aega oma uue ameti tuleviku- ja tegevusplaan harutanud, kui korraga uksele koputatakse ja keegi hoolekogu liige — lobasuu Väätša Mihkel — sisse astub.

— Tere ja jõudu! — hüüab ta, — samapalju seda parlamenti siin siis koos ongi! Millal me siis vaeste päisid lugema minna saame?

— Pole viga, üsna kärmad mehed, kell on ju alles pool üksteistkümmend ja üle

poole on meid siin. Kui kaks veel tulevad, ongi terve parlament koos — seletab sekretäär üli rõõmsa näoga ja kõva häälega. (Tal ongi põhjust rõõmustamiseks. Täna saab ta oma seitsmendat auametit tegelikult tarvitada).

Möödub pool tundi. Jällegi koputatakse uksele ja hoolekogu liige Raime Mart astub sisse.

— Mehi tuleb just kui tsekiga, iga poole tunni tagant üks. Pole viga, veel pool tundi oodata, ja meie võimegi oma parlamenti alata — seletab sekretäär ikka veel rõõmust õhetava näoga.

Parlament on aga tegelikult juba poolteise tunni eest peale hakanud ja läheb uute juuretulistate mõjul järjest kärarikkamaks.

Ja õige. Just punkt poole tunni pärast koputatakse jällegi kassaka kabineti ukse pihta ja viimane hoolekogu liige — Raba Juljus — astub sisse.

— Nii, nüüd on meid terve kupatus koos ja meie võime oma päris parlamenti alata, — hüüab kassakas kõva valju häälega ja võtab omale suure seaduse (õigemini küll protokoll) raamatu ette.

Ta loeb sealt, iga tähte õigesti rõhutamades, vallanõukogu protokollile vaeste hoolekogu valimise üle ette. — Kas olete kõik oma ametitega rahul? — küsib ta lugemist lõpetades.

— Rahul! Rahul! — vastavad mehed.

— Ah ja, ma pidin ära unustama, et meie peame endi seast kassahoidja valima. Vallanõukogu määras esimehe ja sekretäri ära, kassahoidja jättis aga meie oma valida. — Ei teadnud ju vallanõukogu täpselt kõigi hoolekogu liigete varanduslist seisukorda. Ütelge ruttu, kes teist kassahoidjaks hakkab! Aeg on kiire, täna peame veel vaestemaja üle vaatama ja selle seisukorra üle protokollile tegema.

— Väätša Mihkel, Väätša Mihkel! Ega paremat pole! — hüüavad mehed kooris.

— Nii, kes poolt — käed üles! — kamandab juhataja.

Kõik peale juhataja enese — isegi Väätša Mihkel ise — tõstavad käed üles.

— Tehtud! — hüüab juhataja mõirgava lõvihäälega ja laseb sulepeal lennata.

Paariminutilise sulekrabina järele lööb ta raamatu kinni, seab ta ühel hetkel pahe-masse kaenlasse, paneb karvamütsi pähe ja kamandab: — Nüüd, vaestemaja poole.

Mõne minuti pärast liigubki imelik kirju meeste rida mööda postmaanteed vaestemaja poole.

Kõige ees on sekretäär, kes teistest peajao pikem, oma suure karvamütsiga ja paksu seaduseraamatuga. Tema järel kõnib aeglikult esimees oma kirjude kesapükste ja valge kuuega. Selle järele kasahoidja, alati lobisev ja naerulnäoga neljakümneviie aastane Väätša talu pärisperemees. Nendest mõni samm tagapool kõnivad pead norus — vist kurvad selle üle, et nad lihtliigeteks on pidanud jääma — kaks hoolekogu liiget Räime Mart ja Raba Juljus.

Esimene on iseseisev rippumatum vabakodanik, kes oma taluperemehest venna juures ärklitoas elab.

Igal kevadel käib ta Pärnus räime rannas ja veab sealt kümnete koormate kaupa kallist leivakõrvast külast külla ja talust tallu. Sellest on ta oma Räime Mardi nimegi saanud. Viimane aukandja — Raba Juljus — on küla ühisturbaraba ääres asuva pisikese saunaomaniku kahekümnekolmeaastane poeg.

Vaased on aknast imelikku trobikonda tulemas näinud ja arutavad ja vaidlevad

selle üle, mis mehed need peaksid olema, või kuhu minema. Viimaks ütleb ühesilmaga Mihkel, kes vaeste seast kõige parem nägija:

— Seal eesotsas on vallakassakas oma karvase torukübaraga ja piibliga.

Natukese aja pärast ütleb ta uuesti:

— Nad pööravad meie väravast sisse!

— Tule Jumal appi, mis nad meist ometi peaks tahtma? Vast hakkavad meid võõrale maale saatma või maha põmmutama! — Sedamoodi ikka oli enne kuulda! — hädaldab Pime Liisu.

— Mine nüüd ikka oma loriga, — häälitseb teda Halvatud Jaan, — kes meie raiskade pärast raudtee sõiduraha maksma hakkab, püssi paugud olevat nüüdsel ajal ka väga kallid.

Vaased vahetavad üksteisega veel mõne lause, kui korraga saali uks (et vaestemajaks saja-aastane mõisa herrastemaja on — siis nimetatakse seal üksikuid tube endise nimega) lahti lükatakse ja hoolekogu omas terves koosseisus sisse astub.

— Mihkel, kutsuge ka teistest tubadest kõik oma alamad siia kokku! — annab sekretäär ühesilmaga Miklile käsu, kes

vaeste seast mitte ainult kõige parem nägija vaid igatepidi kõige tragim on ja sellepärast teiste ülevaatajaks pandud.

Varsti koguvadki kõik vaesed oigades ja hädaldades saali kokku.

— Olge nüüd kõik wait ja kuulake, mis ma teile räägin, — ütleb sekretär neile valju, manitseva häälega.

Vaesed jäävad wait, aga tasane sosin ja susin kestab edasi.

— Vallanõukogu on teie viletsat ja vaevarikast elu tähele pannud ja tahab seda kergendama hakata. Selle läbiviimiseks valis ta viieliikmelise hoolekogu. Herra August Mänd on hoolekogu esimees, mina Kaarel Kadak olen sekretäär ja Mihkel Vääts on kassahoidja. Herrad Mart Pihelgas (nii oli Räime Mardi perekonnanimi) ja Julius Mets (Raba Juljuse õige nimi) on liht-liikmed. Nüüd ütelge, mis teil kellegil ütelda, rääkida või kaevata on — lõpetas sekretäär.

— Meie saame leiba väga vähe! — öhkab Pime Liisu.

— Leivaga saaks nüüd ikka kuidagi-moodi välja ka kui meil kartulid ja leiva kõrvast oleks!? — hädaldab Kargu Leenu.

— Meil ei ole puid leivategemiseks, sauna kütmise peale ei või mõteldagi! — ütleb Halvatud Jaan.

— Kui puid olekski, ei saaks siiski sauna kütta, sest see on nii lagunenu — päris risuhunnik, — ütleb Ühesilmaga Mihkel.

— Jah, jah, täid tahavad ära süüa! — hädaldab Halvatud Jaan.

— Kaev on kuiv ja jõest meie vett tuua ei jaksa! — ütleb Kana Mari, kõige käbedam naisterahvas vaeste seast, kelle õlul veetoomine peasjalikult lasubki.

— Suvel saame meie ikka kuidagi moodi läbi, kuid talvel võtab meid küll külm ära ehk söövad täid viimase liha ja naha riismed luie pealt! — õhkab Halvatud Jaan, kes ikka nende täidega kõige rohkem kimbus.

— Seda parem, seda parem, kui külm teid ära võtab ehk täid nahka panevad! Kellel teiesuguseid raiskasid tarvis läheb? Kui teie kõik ühekorraga ära kõngeksite — jääks meil igalühel maksud mitme marga võrra odavamaks, — seletab Väätsa Mihkel vaeste hädaldamise peale.

— Mitte nii rumalasti, mitte nii rumalasti rääkida, — võtab nüüd esimees sõna,

— need vaesed on ka ükskord inimesed ol-
nud, seltskonna kasuks töötanud ja maksu-
sid maksnud. Usun, et õige vähesed oma
süü pärast siin on. Võib juhtuda, et üks-
kord meiegi niimoodi oma vanadusepäevi
peame mööda saatma.

Oleks mõni lihtnimene seda Väätsa
Mihklile ütelnud — siis oleks ta kohe vas-
tu hakanud, aga nüüd ütles seda esimees
ja sellepärast ei jäänud tal muud nõu üle
kui vabandada, et ta seda nalja pärast ütel-
nud, ja vaikida.

— Meie ajame asju tasa ja targu, —
võttis nüüd sekretäär sõna, — kannatage
armsad vanakesed, küll aegamööda saate
kõike, millest teil nüüd suur puudus. Me
vaatame nüüd kõige pealt maja, sauna ja
kaevu seisukorra järgi, teeme nende üle
protokollid ja paneme vallanõukogule kin-
nitamiseks ette. Ei ole kahtlust, et sügi-
seks uue sauna saate, kaevu laseme ka sü-
gavamaks kaevada, ukсед, aknad kas uued
teha ehk vanad korda seada. Talveks saate
ka leiba, leivakõrvast ja küttematerjaali —
niipalju kui süda soovib.

— Suur aitäh herrad! Aitüma Juma-
lale! Olge te tuhandest terve! Jumal
õnnistagu teid, teie lapsi ja teie loomi!...

— nii tänavad ja kiidavad nüüd vaesed üksteise võidu.

Kargu Leenal hakkavad silmad rõõmu pärast pisaraid tilkuma, ta tuleb hoolekogu sekretäri juure ja tahab selle käele suud anda.

Sekretäär ei luba aga mingil tingimisel seda teha.

— See on vana orjaaja jäänus, — sele- tab ta, — meie aga oleme kõik üheõigus- lised vabad inimesed.

— Olgu siis peale, olgu siis peale, — ütleb Kargu Leenu, — tänada te ikka lu- bate — ja laseb siis kümnekordist Jumala õnnistust terve hoolekogu meeste inim- ja loomaperedele osaks saada.

Kui vaesed juba küllalt tänanud ja rõõmupisaraid valanud, ütleb esimees:

— Lähme vaatame nüüd maja igalt poolt läbi ja peame üks ümmargune nõu — mis sellega peale hakata.

Hoolekogu sammub nüüd vaestemaja alla keldritesse.

Nad vaatavad seal mädanenud talasid, millest mitmed pool jalga alla poole vaju- nud, torgivad neid keppidega ja murravad pead, mis nendega teha,

— Annaks Jumal, et need varsti päris läbi mädaneksid ja põrand ühekorraga sisse langeks. Siis ikka mõni sant otsa saaks ja meil vallamaks mõne marga odavamaks jääks, — hakkab kassahoidja Väätša Mihkel filosofoerima.

— Jäta see jutt, jäta see jutt, nõnda ei tohiks küll üks ametmees rääkida, — manitseb teda esimees ja Mihkli suu on kohe kinni.

— Lähme vaatame maja ka pööningult läbi ja alles siis peame üks ümmargune nõu, mis sellega õige peale hakata, ütleb sekretäär.

— Lähme! — vastab esimees ja varsti on hoolekogu pööningul.

— Kurat, see lagi on ju nii kõva, et tantsi kui tahad! — ütleb Räime Mart ja astub ühe pika, õige tugeva sammu korstna jala poole.

Kuuldub väike ropsatus, selle järele: happi! happi! ja siis kuuldub Issa poja ristikesi, Püha suur Jumal! Kõigevägevam Issand! Süüta puhas tall! ja teisi harilikke vanainimeste kõigekiiremaid palvesõnu.

— Asi polegi nii hull, kui te arvate! — hüüab Räime Mart ja kõigutab oma

jalga pliidi kohal, kus peal parajasti vaeste lõunaleem keemas.

Mõne silmapilgu pärast on tal jalg august väljas, seisab jälle püsti teiste juures, puhastab ja muljub jalasäärt.

— Oli aga pagana lõbus tants! — hirvitab Väätša Mihkel.

— Kurat võtku, ma pidin supikatlasse kukkuma, — ütleb Räime Mart ja muljub oma jalasäärt edasi.

— Vaestele supivalguseks! — Seda toredam! Ha-ha-haa — hirvitavad nüüd kõik, kõige rohkem aga Väätša Mihkel. Isegi esimees ei jõua oma naeru tagasi hoida.

Alt kostab aga ikka „püha süüta tallekesi“, „issa poja ristikesi“ ja teisi sarnaseid palvesõnu lugematul arvul edasi.

Sekretär ligineb nüüd ettevaatlikult augu äärele, katsub käega purunenud laua servi ja ütleb:

— Mäda, mis mäda, pude kui kuivanud pori. Paneme protokoll, et kõige esmalt tuleb vaestemajale uus lagi peale teha.

— Õige! — ütleb esimees.

Nüüd vaatab hoolekogu ka katust. See samuti mäda kui lagigi.

— Seegi tuleb uus teha, — ütleb esimees.

— Enesestki mõista! — vastavad teised.

Nüüd ronib hoolekogu pööningult maha ja läheb sauna vaatama.

See on väike palkidest hoone, ka vist ligi sajaaastane. Üks sein sissepoole, teine väljapoole viltu. Katust pole olemaski, samuti ka ahju — mille asemel hunnik raudkive.

— No sellest ei saa küll muud kui uuele saunale kütust, — arvab esimees.

— Ega saa! — vastab sekretäär.

Nüüd läheb aga kassahoidja Väätša Mihkel vihaseks ja küsib, kust see raha siis tuleb, mille eest meie uut sauna ehitame. Eks meie ise peame seda kõik maksma. Räime Mart ja Raba Juljus Mihkliga ühes arvamises.

Sekretäril kulub kaua aega, et neid lolle tainapäid (nagu ta neid samuti vihaseks saades nimetab) uskuma panna, et sauna ehitamise raha maakonna valitsus andvat ja see nendesuguste kehvade meeste maksu kõige rohkem $\frac{1}{10}$ penni tõsta võivat.

Sauna juurest lähevad hoolekogu härrad kaevu vaatama. See on kuiv, just kui

rebase auk. Koogu post läbi mädanenud ja ammugi ümber kukkunud.

— Nüüd oleme kõik ringiratast läbi vaadanud, jalad väsitas üsna ära, lähme istume sinna aiale ja peame seal üks ümargune nõu, mis kõige selle kupatusega peale hakata, — ütleb esimees, käega vaestemaja saali akende all oleva tubakaaia peale näidates.

Viuh ja vops, riks ja raks... seisavad mehed kolme latiga rohtaia peal. Viimase istub sinna peale esimees ja küsib: — Aga kas see kan... — kole raksatus ja terve hoolekogu lamab selili suurte ilusate õitsevate tubakate keskel.

Teised ajasid endid varsti hirvitades jalule, kuid esimehega oli asi hirmus kurb. Ta oli pead pidi virtsa pangi kukkunud — mis seisis tubakate kastmise tarbeks peenra vahel...

SIIDIMANTEL

Tülgassoo asunik Toomas Tont käis mullu suvipühil abikaasaga vennapojal külas ja sai viimaselt külakingiks mustakirju emispõrsa.

„Kasvata temast suguemis, on head maatõugu, see toob sulle palju raha,“ õpetas vennapoeg.

Hoolitseski siis Tülgassoo Leena kirju emispõrsa eest päris emalikult. Söötis teda soojapiima, kooritud kartulate, leivasisu ja tangupudrugaga. Pühapäeviti ja pühade ajal andis nisuleibagi.

Kasvas ja kosus emispõrsas — Maali oli temale nimeks antud — imepriskesti. Juba mardipäevaks oli täiskasvanud ja hakkas teine sihantseid rahutuid märke avaldama.

„Tahab poissi,“ ütles Toomas, „no oodaku vähemalt jõuluni, vara nagu ikki on.“

Leena turgutas nüüd Maalit erilise hoolega. Puhas odrajahu, piim ja ilusad sinised söögikartulad olid ta harilik toit. Vahelduseks ja maitseaineteks anti kaale, porgandeid, suhkrupeete.

Hakkas siis Maali jõulu eel jälle sihantseid märke avaldama. Ei söönud, oli rahutu, tongis.

„Ega kedagi. Nüüd on paras aeg,“ ütles Toomas, sidus noorikule — emisele sedelgarihma ümber kere, karja Jants tuli järele ajama ja teekond läks mõisa südamesse kuldijaama poole.

Ootas Leena kuu, teise, aga ei emis-Maali üsa näidanud paisumist ühti. Ja siis vastlapäeval hakkas teine jälle sihantseid märke ilmutama. Pani siis Toomas teist korda sedelgarihma ümber Maali kere, Leena ise tuli järele ajama ja teekond läks kuldijaama.

„Ei õnnestanud esimene kord, siis nüüd — annaks Jumal — läheb paremini,“ ütles Toomas koju tülles.

Söötis Leena emist endiselt puhta od-rajahu, piima ja sinisekartulatega. Neli viis korda päevas andis süüa ja joogiks puhast leiget vett, millele tera sahariini sisse pani. Ja Leena suureks rõõmuks hakkaski emise üsa paisuma. Tuli Toomaski vahel seaia poole. Vaatas mõnutundega emist ja sõnas:

„Ja, ja, kui esimene kord äpardub, siis edaspidi ikka asja saab... Vähemalt küm-

ne ümber neid ikka on, kui mitte rohkem. Näe Kurjahundi Matsi emise tõi mullu kaheksateistkümme pörsast ja kõik jäid elama — olid prisked ja terved... Ütleme: kümme tükki neid on. Kaks kõige ilusamat jätame omale — sellest meile küll. Kaheksa jääb müügi jaoks. Tüki hind vähemalt tuhatviissada marka — teeb välja kaksteistkümme tuhat. Oo, sellest saab kõik kevadised maksud, rendid ja võlaprotsendid tasutud, võib olla jääb liitri viina raha ülegi. Ega see raiskamine põle, selle vaeva ja hoole peale mõned napsud võtta. Saad sinagi oma jao.“

Leena ei rääkinud vastu. Ega viina just põlata maksa. Päris hea kui harva saad. Talle tuli meele, et majaõnnistamisest saadik — kolm aastat tagasi — pole viina piiska keele peale saanud. Suu kogus tal sülgel täis ja oma kujutelmis juba võtiski mehega pörsanapsi.

Ent luhta läks Tondi Tooma-Leena magus lootus ja ootus. Kahe kuu möödudes märkasid, et emise üsa ei paisu nii nagu ta paisuma peaks; ennem oli alaneanud. Vist tuli see sellest, et Leena emise toidunormi pisut vähendas. Seda nõu oli talle kuldijaama peremees annud. Ei või

tiinet looma üleliia sööta. Ja siis äkki — see oli peale Jüripäeva — hakkas Maali jälle hilpama, tagumikku pilduma, ei söönud ja tahtis aia ära purustada.

Tomast-Leenat ei teadnud, mis teha. Jälle tühja läinud. Ja kus nende ootus, lootus, hoolitsemine ja söötmine.

„Raisku läinud,“ ütles viimaks Toomas „Eks ta ole niisama kui mõni inimeselaps: kui hästi toidad, topid ja turgutad — läheb käest raisku. Nüüd pole muud midagi teha, kui täis nuumata ja lihunikule ära müüa. Oma paraja kopika saab ikkagi — ekspurti ei saa teist ju viia, mustakirju teine kui põrglane, seal sääraseid ei võeta.“

Nuumatigi siis Maali kartulipudru ja rukkijahudega õige rammusaks — nii ümaraks lihahunnikuks, et enam jalgu alla ei võtnud, ainult maas veeres.

Saatis siis Toomas pühapäeval sõna alevisse ja juba järgmise päeva hommikul hakkas Maalile „kosilasi“ tulema.

Käis ostjaid igat liiki, aga kaubale ei saadud, siis tuli viimaks Sohi Karla.

Algatas tingimine ja mangumine jumala ja kuradi nimel. Lihunik litsus hinda viie ja kümne krooni kaupa juurde, Toomas jättis samavõrra maha. Juba viis korda oli

Karla jumalaga jätnud ja uksest välja läinud ja uuesti kauplema hakanud. Kuus korda oli ta Toomale raha taskusse toppinud. Viimaks õhtu eel oli kaup ometi koos. Sadakolmkümmendviis krooni maksis lihunik Toomale emise eest. Löödi käpad ja kirjutati tsekk.

„Ent minge siis pealegi linna ja õien-dage kõik rendid ja maksud ära. Homme ongi seks viimane päev — viiesteistkümnes. Kui hiljemaks jääb — maksa protsenti.“ ütles Toomas alevist siga viimast tagasi tulles ja raha—sadakolmkümmendviis krooni—naise kätte andes. „Oodatud pörsaid ta meile ei toonud — raisku läks, aga eks tema oma nahk vastanud: rendid-maksud saavad ikka tasutud. Jääb ülegi paarisaja marga ümber. Selle eest ostke endile linnasaia ja tooge liiter viina; kodus üheskoos võtame siis seanapsi. Sohi Kaarel mulle paar pitsi andis — see oli sea ära-viimise eest, päris naps on alles joomata.“

Õhtu eel tulid Leenat Aliidet (Tooma ja Leena prelnast tütar) linnast koju.

„Kus naps?“ küsis Toomas, olles hobuse lahti rakendanud ja talli viinud.

„Napsi raha ei jäänud üle. Kõik läks ära.“

„Maksudeks või?“

„No ja.“

„Ei või olla. Siis nad on enne viieteistkümnendat protsente võtnud. Tooge puveskad siia, ma vaatan järele. Aga mis see siis tähendab? Kust sarnane tore palit võetud? Lägib kui saksa tõld“, küsis Toomas kurjustades, olles tähele pannud Liide seljas uut siidimantlit. „Kust selle saite?“

„Eks ikka ostsime.“

„Selle paari krooni eest või? Täiturult või? Maisanti mängima hakkate või?“

„Mitte selle paari krooni eest, ta maksis ikka rohkem.“

„Kuupalju? Kust selle raha võtsite?“

„Ikka kallist hinda kohe. Eks ikka emise raha.“

„Siis jätsite mõned maksud maksmata? Tooge kviitungid siia!“

Leenat Liidet seisavad mahalöödud silmadega ega tee väljagi kviitungitest.

„Kviitungid siia? küsin ma. Kuulete ikka või? Või olete linnakärast kurdiks jäänud?“

„Kviitunge ei olegi,“ ütles Leena.

„Kaotasite ära või? No seda teist naisenärakatest loota oli. Jäta nüüd midagi nende hooleks.“

„Ei seda just mitte. Mamma ju ütles: „Kviitunge ei olegi.“ Me jätsime kõik rendid-maksud sügiseks. Protsent odav. Nüüd teevad kõik nii,“ seletab Liide.

„Panite siis raha panka kallimaid protsente kandma või?“

„Ei. Kõik andsime selle mantli eest.“

„Tohoo ime! Hullud olete või? —“

Tooma nägu venis verstapikkuseks. Ta astus Liide juure, katsus käega uut siidimantlit.

„Kolmteist ja pool tuhat selle kutsarikuue eest! Juudi käest ostsite või? No olete lasknud haledasti end petta. Kas kohe välja maksite, mis juut küsis?“

„Ei. Kus me siis kohe. Juut küsis mantli eest just sama palju kui sina emise eest Sohi Karlilt — kaheksateist tuhat. Ja siis me tellisime ning kaklesime seni, kui saime kolmeteistkümne ja poole tuhande eest kätte.“

„Ja liitre viina raha ka ei jäänud üle?“

„Mitte sentigi.“

„Tohoo lelle. Nuumamise täie raha kingivad säärase saterkuue eest. Vaat mis ütlen: Viige juba homme päev linna tagasi ehk muidu teen ta puruks kui üits naru. Saab sealt mõne paari jalarättegi.“ Toomas

sikutas juba mantlihõlma näppude vahel. „Vanamees ära ole pöörane,“ ütleb Leena appi karates ja meest mantli juurest eemale tõugates. „Kas sina emise suureks kasvatasid või? — Sa ei viinud temale pange külma vettki.“

„Eimise kinkis minule vennapoeg ja sina nuumasid teda minu toiduga. Rohkem oli ta minu kui teie jagu. — Aga tõesti ma ei saa aru, mis sa Liide sihantse saterkuuega tegema hakkad? Raiskuminekuks või? No ja koolis ei viitsinud käia — mis siis muud kui kepsu lööma!“

Leena, astus vanamehele õige ligi. „Ole nüüd ikka mõistlik. Sa tead meie Liidet — visa pea, jättis sellepärast kooli pooleli. Ja mis sest koolis käimisest ikka saab. Linnakooliga üksi ei saa enam külakooliõpetajakski. Ja on ülikoolis käinudki kes viksivad linnaulitsail sakste saapaid ehk pühivad tänavat. Liide ikka ilus laps. Ma ütlesin talle ammu: Mis sa kooliga ilmaaegu oma pead vaevad, vaata kui mehele saad. Aga asi seegi, et ta kaks talvet linnakoolis sai käia. Nüüd saab mõne peenema härra kätte. Näe suksutabki teine ammu advokaat Mitiga. Paneb ta nüüd siidmantli selga — veab kohe paremini.

Kes vaese inimese last tahab, kui tal mõistlikku riietki seljas pole.“

Tooma viha lahkus. Magus tundmus asus ta südamesse. No ja, kui saaks omale advokaadi väimeheks. Oleks ikka tore küll. Ja kasulik. On mõni koha, rendi või võla asi, mõni palvekiri teha — abiline ja nõuandja kohe omast käest võtta. Ega kedagi. Tondi Toomast lugupidamine kerkiks naabritegi silmis. Ja see kolmteist ja pool tuhat pole jumal teab kui suur raha — ühe sea raha ja rohkem kedagi. Võiks veel kaks korda nii palju anda kui advokaadi väimeheks saad.

*

Esimesel suvipühal läks Aliide emaga kirikusse, uus siidimantel seljas. Peebuli küla vahelt läbi sõites kuulsid tee ääres lehmi söötvaid naisi kõnelevat:

„Näe Tondi asuniku tütrele ka sihante tondimantel seljas. Lägib ja kahiseb mis hirmus. Kui külameeste hobused vastu tulevad — tingimata hirmutab nad teelt kraavi.“

„... Lähevad need asunikud ka mõisnikkudeks.“ „Ei, krahvi ja vürtsipreilideks kohe!“

„Et sina vaene inimene hoia aga teelt kõrvale...“

Kirikus pistsid Liide kooli- ja leeriõed pead kokku ja sosistasid:

„Näe, Tondi Liidel ka sarnane mantel nagu õpetaja ja lihunikuprouadel.“

„See ju passib talle kangesti hästi.“

„Teeb tondiks kohe.“

„Et ära mine enam ligi.“

„Eest ja tagant tont.“

„Topelt tont.“

„Hihii!“

Liide vihastus. Kui ta mitte pühaskojas poleks seisnud, oleks pilkajatele karvu kinni karanud. Nüüd pidi kannatama. Ta vaatas enese ümber vääri peale ja alla kirikusse, kas teisi sarnaseid mantlikandjaid palju on. Sohi Karla naine oli samasuguses mustas siidimantlis kõrval vääri peal kõnutamas, aga teisi ei olnud. Mitte ühte teist siidimantlikandjat ei silmanud Aliide.

Hakati noorpaarisid maha hõikama.

„... Advokaat Oskar Mitt siitsamast meie alevist ja tema pruut Roos Nupp Lilleverest...“

Liide silmade ees lõi kirjuks. Ta kobis kirikust välja. Kojuteel ei kõnelenud

emaga mitte üht sõna. Mantlit kandis käe peal.

Olles koju jõudnud läks tahakambri, pani ukse enese järel kinni, võttis käärid ja lõi kas uue siidimantli sajakst tükiks. Olid mõlemad raisus — siga ja siidimantel.

RUKKITALLAMINE

Jaanituli Mägramäel loitis täies hoos, lasti alles esimesi rakette ja alevi tuletõrjeseltsi pasunakoor põrutas porilaste marsi, kui Juhan teistest märkamatult mäeveerelt võssa ja sealt alla sohu kadus.

„See läks hästi,“ mõtleb ise. „Keegi ei pannud tähele, et ma nii vara jaanitulelt lahkun. Just nüüd on kättemaksuks paras aeg. Täna öösel teen selle tüki läbi. Kas nüüd ehk ei kunagi. Mis tema arvab enese õige olevat? Tõgab ja nõögib ilmainimesi ja veel enam oma naabreid lehtedes, et Issand heida armu. Aga ise, ise lõikab omale lehes loorbereid. Mitu korda ta meid juba tõganud on? — Üks, kaks, kolm... neli, viis, ... kuus — ja veel see spordipükste lugu — teeb kokku seitse korda. Kas ainult seitse? Ei, rohkem — tingimata rohkem.“ Sulps... ja mõtiskleja oli ninali ojas.

„Oh sa kollane põrgu, keetku teda vanakuradi ema süldiks,“ vandus Juhan end püsti ajades ja teisepoole oja kaldale ronides. „Aruta tema kurjavaimunaha, saa-

danaila patte ja kuku sealjuures veel vette — tõesti ilmas ei ole enam õigust.“

Juhan astus rasketes veest lirisevates saabastes ja tilkuvas ülikonnas lähema põõsa taha. Tõmbas kuue seljast, mille hõlmad mudasest veest leemendasid; seljagune oli siiski kuiv. Hakkas siis jalgu lahti tegema. Kaldas saapad tühjaks ja pani põõsa najale nõrguma, väänas sukad tahedaks. Tegi sama kuue hõlmadega ja pükste säärtega. Soni, krae, lips ja manisk olid ka kasta saanud, nii et peo vahel väenamist tarvitasid.

Umbes veerand tundi tahendas Juhan oma riideid, siis lõikas põõsast paraja lepakepi, võttis sukad-saapad kepiga selga ja hakkas paljajalu läbi karjamaa koju poole sammuma.

„... Seda ma temale kuradile ei jäta. Täna maksan kätte. Just täna öösel. Lehes tögamise eest ja vettekukkumise eest. Siis saab näha, kas kaovad ükskord need tögamised või ei kao.“

Karjamaa lõppes. Tuli pikk külatänav mudaste loikudega ja suurte kividega nende keskel. „Üsna kena, et jalad lahti“, mõtles Juhan, „seda teed kinnijalu minnes

oleks olnud jumalamuidu uute saabaste lõhkumine.“

Karjatänav lõppes. Tuli külatee. Juhan ei kohanud ühtki teist pidult kojuminejat ega üldse elavat hinge peale noore siili. Ettevaatuse pärast ta siiski ei pööranud külateele, vaid astus risti üle tee heinamaale.

„So, nüüd olen kohal, nüüd on kättemaksmise tund tulnud.“ Kerge rõõmuväri naga ja ka pisut-pisut hirmu tundes astus Juhan lokkavasse rukkisse.

„Saabastega oleks siiski parem“, mõtles ta, istus maha ja hakkas jalgu kinni panema. Olles sellega valmis, pani veel paberossi näkku ja alustas tööd. „Kümme sülda pikuti ja kümme sülda laiuti“, mõtles, sammudes läbi pika, tugeva, tiheda, pilliroosarnase üle pea ulatuva rukki kolmkümmend sammu.

Pööras ümber ja ajas teise vao. Nüüd juba paremini. Hoides käed laiali ja roppis jalgadega kummalegi poole.

„So, esimese nöökamise eest on kätte tasutud“, mõtles endisele kohale tagasi jõudes. „Või tema saatananahk kirjutab: „Ainult nendel põllumeestel, kes tublisti kunstväetist tarvitasid ja õigel ajal kesa

harisid, on hea rukis, kuna teistel üks kõrs teist huikab“. Nagu oleks meie oma kehvema rukki juures nälga jäänud või oleks sina oma rohkest saagist mõned vakad meile kinkinud.“

Juhan alustas uut rada, veel ägeda mini kätejalgadega kahelepoole lõhkudes. Nähes, et nii rukist ikka just maa ligi talata ei saa, laskis mõned korrad sekka ka uperpalli ja viskas hundiratast.

„So, see on selle teise epistli eest, milles meid nõokas hapude silkude pärast. Ehkki meil viljad kehvad ja loomad just lihavad pole, siis nii vaesed me ometi ei ole, et oleks pühade ajal ainult hapuräime näri nud, — korp ja liha oli ikka ka ja igäüks meist sai kaks muna. Pealegi ei olnud silgud hpud, vaid ainult murastunud — veidi hapu lõhn juures“.

Juhan sattus vaimustusse ja tegi kolmanda kaare peaaegu ainult uperpallita des ja hundiratast visates.

„See meie kahepeaga vasika eest. Kuigi meie Maasik just sarnase ilmale tõi ja ise sealjuures kärvas, no mis sinul sellega asja on — pruugib sul seda tervele ilmale kuulutada“.

„Ja see nälga lõppenud hobuse eest“, rääskas Juhan neljanda kaare lõpul juba kõvasti ja julgesti, veendudes, et teda keegi eksitama ei tule. Käänas siis ilusama rukkituusti nutsakaks ja istus sinna ot-
sa puhkama ning suitsu tegema.

Mõnutundega viskas Juhan suitsu-
otsa ülepea rukkisse ja alustas viiendat
kaart.

„See kaskede eest, mis meie elumaja-
katusel kasvamas. Las nad kasvada — sa
pole neid külvanud ega pole sul õigust
neid ka lõigata“.

„Kuues külma kätte jäänud kartulite
eest“.

„Seitsmes — spordipükstes heinaliste
eest“.

„Kaheksas — Nikatse Liisa ja Roosi
Mihkli juures käimise eest. Ehkki meie
nende nõidade käest mingit abi ei saanud
ja see soru viina ning paarsada marka ju-
malamuidu maha visatud oli, — aga pruu-
gib sul siis seda ajalehes teistele õpetu-
seks teatada ja meid ilmaaeruks teha“.

Üheksas — meie marutõbise Krantsi
eest, kes pardi ja kaks kassi lõhki kiskus“.

„Kümnes — vankri eest, mis sai Sipu katusele veetud. Olid ise ka abiks vedamas, no mis sest ilmarahvale kuulutada“.

Juhan puhkas kümnenda kaare lõpul, tegi suitsu ja alustas siis kättemaksu tänase vettekukkumise eest. Ajas uperpalitades ja hundiratast visates ka ristipidi kümme kaart, et viimast kui rukkikõrt maa ligi litsuda.

Siis mõnutundega vaadates tehtud tööle, sammus rahuldatult koju. „So, viigu nüüd oma kuulus Sangaste rukis näitusele ja toogu sealt kiitusekirju ning auhindu ja kirjutagu siis lehes: „temal kasvab rukis hea, teistel halb.“

ÖUNAVARGUS

Kasearu sauna vanemad inimesed olid kõik mõisa väljal rukkid lõikamas; kodus olid Jüts, Mann ja nende hoiu alla jäetud 10 kuu vanune pisikene Kusti.

„Kuule Mann“, ütles Jüts tähtraamatut uurides, „täna on esimene august ja nüüd peavad suislepi õunad juba valmis olema. Mis sa mõtled, lähme Kuninga emanda õunapuid revideerima? (Kuninga emandaks nimetati vana Krimmi sõjaaegse soldati leske, kes üht ilusat pisikest majajätku kolme vakamaa põllumaaga ja põllul kasvavate õunapuudega omaks võis tunnistada).

„Lähme!“ oli Manni lühikene vastus.

„Aga kuhu me Kusti paneme?“ küsis Jüts, maas neljatõllakil käperdava venna poole vaadates.

Tõsi jah! See pani Mannigi mõtlema. — Koju ei või teda ometi jätta, sest selle tagajärjed olid Mannil ja Jütsil ammu nähtud: ta pööras toas kõik asjad ja toidunõud, mis talle kätte ulatasid, kummuli ehk tegi kildudeks, kiskus raamatud pu-

ruks, ajas omale koldest peotäie süsi ja tuhka suhu ning lõi veel lõppude lõpuks ulakuste krooniks otsa vastu koldekivi veriseks ja hakkas siis nii kõvasti kisendama, et seda mitmesse teise sauna talusse ja isegi Kuninga emanda majasse kuulda oli... Mann ja Jüts said siis oma hooletuse eest muidugi hea keretäie... Tõsi jah! — Koju ei või Kustit mingil tingimusel jätta. Et aga Jüts üksinda ka õunavargile minna ei julgenud, siis tehti varsti saalomonlik otsus: Kusti kaasa võtta.

Tehtud — täidetud.

Juba veerand tunni pärast puges Jüts läbi roigasaia augu, mis Kuninga emanda põldu ja ühtlasi ka õunapuid piiras, kuna Mann vahti jäi pidama. Tema kohus seisis selles, et pidi üksisilmi Kuninga emanda majaanini poole vahtima ja sealtpoolt liginevat hädaohtu kohe teada andma. Kusti oli aia ääre kraavi istuma seatud ja „kann“ kätte antud.

Jüts ronis kõige kõrgema ja jämedama õunapuu otsa ja hakkas sealt punaseräksilise külgedega suisleppi noppima... Vaevalt oli ta neli-viis õuna taskutesse mahutanud, kui Manni hüüdu kuulis: „Tee

sääred, tee sääred! Ruttu, ruttuu!: Jüts ei olnudki nii arg, et kohe õunapuu otsast maha oleks hüppanud ja ülepea kaela põgenema pannud. Ei. Ta tahtis targu järgi vaadta, kui kaugelt ja kust poolt vaenlane ligineb, et siis seda paremini vastaspoole külge põgeneda, ehk kui rohkem aega, veel mõned õunad noppida. Imestades nägi aga Jüts, et vaenlast kusagil näha polnud ja Mann kojupoole laseb, nii et kannad välguvad... „Kus Kusti?“ sähvas korruga Jütsil meelega ja nüüd oli ta ükskaks-kolm... puuotsast maas ja kohe ka aiamulgust läbi.

Mõne sammuga oli ta laia kivi ääres ja laskis ruttu silmad ringi käia. Hirm raputas justkui halltõbi Jütsi keha ja kogu hinge: Kusti oli kadunud. Kadunud, nagu poleks teda olnudki... Jüts saatis oma pilgu kaugemale teele ja mis ta nägi, see heidutas teda veel rohkem, kui pisikese venna kadumine: Kuninga eit sammus rahulikult mööda teed, Kusti süles, ja tubli malk peos... Ta käänas suurelt teelt kõrvale ja astus oma aiavärvast sisse. Hirmust vähe toibudes jooksis Jüts Kuninga emandale järgi ja hakkas oma vennakest kätte paluma.

Ex bibl. univ. Tart.

Eit ei võtnud aga seda kuuldagi, näitas ainult malakat ja ümises: „Kusti jääb mu kätte pandiks ja võidumärgiks. Enne teda kätte ei anna, kui teie pahareti lapsed, varganäod, oma isa-ema käest tubli keretäie kätte saate“.

Ei olnud midagi parata. Jüts pidi kurva, lõpmatu kurva meelega koju mine-ma ja isa-ema kojutulekut ja oma keretäit hirmust lõdisedes jääma ootama.

See tuli, samuti nagu õhtu ja pime öö, mida miski võim tagasi ei saa hoida. Isa, ema ja kaks vanemat õde tulid päeva vee-ru aeg koju. Isa pani kõige enne Kusti puudumist tähele. Ei aidanud midagi, Jüts ja Mann pidid oma patu üles tunnis-tama ja „kase plaastri“ vastu võtma... Ema tahtis kohe väikse Kusti järele minna, kuid isa keelas selle valju sõnaga ära: „Kui tema on julgenud meie last oma juure viia, siis hoidku ka teda vähemalt üks öö.“

Alles teise päeva keskhommiku ajal läks ema Kusti järgi ja tõi selle priskena ning tervena koju. Kuninga eit oli väikest pörgerjat veel suurema hoolega hoidnud ja paremate paladega söötnud, kui noores põlves oma last.

Lõpuks on vist küll huvitav teil kuul-
da saada, armsad noored, et mina ise see
pisikene pantvang Kusti olingi. Kusti ni-
mi jäi mul septsaadik unustusse, kui koolis
hakkasin käima, sellest ajast kirjutan ikka
August ja nii hõikavad mind ka teised.

TRANSIMAKSMINE

TRAHVIMAKSMINE

Pühapäeva õhtupoolisel tunnil astusin X alevi ühte soliidsesmasse kauplusesse. Ostjaid polnud enam ühtegi näha, aga et neid siin ivakese aja eest murruna olnud — seda tunnistas märg pörand, millel lugemata hulk poriseid jalajälgi. Kaupmehe härrat ega tema prouat polnud näha, vist lõunatasid nad veel nii hilja, nagu see kaupmeestel kombeks. Leti taga haigutas müüjanna preili ajalehte sorides.

See oli esimene mulje, mis ma poeust avades sain.

Kohe minu järele astus ka üks vana-taadikene oma naisega poodi (nimelt just naisega, sest esimene oli nii 60—70, teine 40 aastane). Hakkasin ajaviiteks ühte kui teist kaupa silmitsema ja lasksin pärastised tulejad kohe leti ette. Peab ju vana-inimeste vastu ikka viisakust avaldama — ja tõtt ütelda — mul tõusis huvi näha saada, mida see iseäralik abielupaar siis omale õieti ostab. (Päris tundmatud nad mulle ei olnud, seepärast teadsingi, et need kaks inimest just abielupaar on.)

Preilike astus leti taga mõne sammu, jäi abielupaari kohta seisma ja küsis: „Mis teie soovite?“

„Sooviksime kaupmehe härra enesega kokku saada“, vastas naisterahvas. „Kas ta on kodus?“

„Oodake üks silmapilk, ma kutsun ta kohe siia“, ütles preili ja kadus kõrvaltuppa.

Ivakese aja pärast avanes uks ja kaupmees astus käeseljaga suud pühkides ja viimast toidumooni alla neelates poodi. (Nagu näha, oli mu ennustus õige). Ta kumardas abielupaari kohal leti taga ja küsis:

„Millega võin teid teenida?“

„M—meie tulime koolilapse pärast“, kogeles vanamees.

„Trahvi maksma“, aitas naine.

„Niisugune käsk saadeti koju jah“, aitas vanamees juba julgemalt.

„Kuidas lapse nimi on?“ küsis kaupmees.

„Selma X“, ütles naisterahvas.

Kaupmees tõi kõrvaltoast raamatu, otsis sealt vastava nime ülcs ja ütles:

„Jah, viis margakest ongi seda trahvi“.

„Olgu nüüd peale viis rubla, aga eks see ole ka raha“, ütles vanamees.

„Meie tulime teid paluma, (või siis just seepärast tulidki kahekesi?) ehk saate maha jätta selle trahvi“, algas naisterahvas, „koolilaps ei puudunud mitte oma süü pärast“.

„Kuidas? Mitte oma süü pärast?“ päris kaupmees. „Kas teie siis ära ei vabandanud?“

„Vabanduskiri sai saadetud küll, aga hoolekogu, või mis kogu see on, see pole seda tähele pannud“, ütles vanamees.

„Mis põhjusel teie laps siis puudus?“

„Mis põhjusel? Lihtsalt sel põhjusel, et ta koolimajja sisse ei pääsenud. Hooivärav olnud nii kõvasti kinni, et laps teda kuidagi lahti ei saanud. Koputanud küll, aga keegi pole tulnud teda sisse laskma. Tuli koju, läks tunni aja pärast uuesti katsuma — ikka kinni nii kui tinutatud. Siin polnud ju muud parata, kui pidi koju tagasi tulema,“ seletas naisterahvas juba kaasitamise moodi häälega.

„Noh, oli ta nüüd kuidas oli, hoolekogu pole seda vabandavaks põhjuseks lugenud ja mina ei või sinna midagi parata. See viis margakest pole ju ka jumal teab

kui suur raha, et selle juures nii kaua tingite. Makske ära ja asi tahe," ütles kaupmees.

„Noh, kui ei jäeta, eks siis peab ära maksma," ütles vanamees ja hakkas taskust trahviraha otsima.

Võttis labakinda käest, kobas püksitasku, ei leidnud aga sealt vist midagi. Ajas käe teise püksitasku — sama tagajärjetult. Siis hakkas kasukataskuid läbi puistama ja rinnataskuid pahurpidi pöörates kukkus sealt valge metallketas kõlisedes põrandale ja veeres nurka.

Kaupmees, nähes, et nüüd maksmisega päris tõsi taga, küsis:

„Kas kviitungi ka soovite?"

„Kuidas siis muidu?" küsis naisterahvas. „Kas mõnda maksu ilma kviitungita maksetakse ja meil on koguni trahv.""

Kaupmees läks teise tuppa kviitungi kirjutama ja vanamees hakkas põrandalt oma „viierublalist" otsima. Naise abiga leidis ta selle viimaks.

„Anna raha minu kätte, muidu sa pilad ta jälle maha," ütles naine ja kiskus „viierublalise" vanamehe sõrmede vahelt oma pihku.

Kaupmees tuli kviitungiga poodi ja hakkas seda ettelugema, naisterahvas pani selle aja sees raha letile.

„Aga, kaupmehe härra, minu tütre nimi on ju Selma, kuna teie Salme lugesite,“ tähendas naine, kui kaupmees lugemise lõpetas.

„Üks silmapilk, ma parandan kohe ära,“ ütles kaupmees ja kadus kõrvaltuppa.

„Noh, nüüd on valmis!“ ütles ta tagasi tulles kviitungi letile visates ja „viierubalist“ oma õigesse kohta koristades.

•Küsin samuti, kui Leo Tolstoi omal ajal: Kas see siis tõesti nõnda tarvilik on? — Niipalju askeldamist, kirjutamist ja seekeldamist viie marga pärast, ei, õigem küll seepärast, et koolilaps hoovivärvavat lahti ei saanud, või seda hommikul varakult lahti ei tehtud.

Mainin lõpuks, et see, mida juhtusin nägema ja siin kirjeldan, on ainult neljandik ehk kõigerohkem kolmandik sellest askeldamisest, tööst ja vaevast, mis viie marga pärast tehtud ja nähtud. Kõigepealt tuli vanataadil koolilapse puudumise suhtes vabanduskiri teha, ja vaevalt ustav, et ta sellega ise toime sai. Võib olla, laskis seda mõnd nurgaadvokaati teha, sest nii-

suguseid juhtumisi on ka ette tulnud. Siis pidi koolilaps selle kirja koolijuhataja kätte viima, kes selle omakorda koolihoolekogule edasi andis. Hoolekogul oli see kiri muidugi üks kõva pähkel pureda, ta tuli viimaks lõpuotsusele: vabandus tähelepanemata jätta. Siis kanti kõik see lugu protokollis raamatusse ja trahvisumma arve- raamatusse, mis hoolekogu kassahoidja — härra kaupmehe — käes. Lõppude lõpuks saadeti maksuteadaandeleht lapsevanematele ja mis siis järgnes, sellest oli jutt eespool.

SEEBIAUTOMAAT

Hommikuse kiirrongi kolmanda klassi reisijatevagon on viimase mahtumiseni publikut täis. Seitsmekümneaastased talutaadid, turule sõitvad eided, lihunik, alevi autojuht, proovireisija, paar gümnasistkat, kohtusse minejad peremehed, popsid, maa asjus sõitvad asunikud — selline kirju kogu on vagunipublik.

Suitsetatakse, aetakse juttu, vaieldakse. Õhk läpastav.

Akna all seisavad juteldes kaks tuttmütsiga koolitüdrukut. Nendega tahab seltsida alevi autojuht. Põristab sõrmedega seinal asuva seebiautomaadi pihta, et tüdrukute tähelepanu enesele juhtida. See õnnestubki.

— Mis kast see on? — küsib üks.

— Rahakast ikka. Sööb „hõbedat“ ja sülgab seepi, — ütleb autojuht võidurõõmsalt.

— ... Eks ta juudivigur ole, üks peenike juudi vigur, mis muud, — sosistab seitsmekümne aastane talutaat oma kaaslasele.

— Kas tõesti? See nali oleks hirmus huvitav näha, — ütleb üks koolitüdrukuid.

— Ma näitan kohe, — ütleb autojuht, päästes oma toreda kängurkraega jopi hõlmad lahti ja hakates kümnesendilist otsima.

Viimaks püskitaskust leiab selle. Laseb pealt august automaati, tõmbab alt rõngast ja hakkab seebitükki ootama. Ent seda ei tule, ei tule.

Sikutab kõvemini — kast ei nihku. Veel kõvemini — automaadisahtel teeb väikese nõksu, aga rohkem järele ei anna.

Koolitüdrukud jälgivad seda toimingut huviga.

— Pange teist kümme tagant järgi, ehk siis aitab, õpetab keegi.

— Viska kohe kakskümmendviis, kui seepi tahad saada. Poeski pole kümnesendilisi seebitükke ja raudteel on iga asi poole kallim, — lisab teine.

Autojuht hakkab uut kümnesendilist otsima. Puistab kõik taskud läbi — ei leia.

— Härra soovöör, siin teile kümnesendilisi, ma võin vahetada, — ulatab keegi autojuhile viis kümmelist.

— Tehke nüüd täpselt nii nagu kiri õpetab, — ütleb üks koolitüdrukuid: „Kümmesendilise raha sisselaskmisel alumisest rõngast tõmmata ja mitte tagasi lasta kuni pakk ära võetud.“ —

— Nii ma just tegin, aga nüüd katsun paremini, — ütleb autojuht teist kümnelist automaati lastes ja sahtli raudrõngast siku-tades.

Klõnks, klõnks! — kast nihkub vaevalt paar millimeetrit, aga rohkem järele ei anna.

— Mis sa juudivigurit räägid, pane või kuldraha — võtab vastu, aga oota tema näpust midagi — ei anna. Oota või kuni halliks lähed, — ütleb seitsmekümneaastane talutaat kõveravarrelist piibunosu suust võttes.

— Peenike vigur jah, välja mõedud, — vastab teine.

Autojuht seda kuuldes vihastub natuke.

— No igat raha ta küll vastu ei võta, — ütleb hakates vestitaskust sente otsima. — Ma lasen nüüd kolmelise sisse, vaadake, kui ilusasti ta selle alumisest august välja viskab.

Kolksatades kukub raha sisse, aga välja ei tule teda kustki.

Autojuht sikutab närvilikult automaadi rõngast: klõnks, klõnks, plõnn! — kast ei nihku üle paari millimeetri.

— Ega ta automaatkaal pole, et väiksema raha tagasi annab, — tähendab keegi.

— Ei ole jah — on peenem juudivigur, — vastab teine.

Autojuhi nägu läheb sinipunase lapi-
liseks. Närvilikult viskab jälle kümnelise automaati, sikutab kõigest jõust: klõnks, klõnks, pnn, pnn! — kast ei avane.

— Kiskuge seina pealt maha — saate oma raha kätte. Niisugust vargakarpi pole siia tarvis, õpetab üks koolitüdruk tõsiselt.

— Pange auto vedama, ehk siis tuleb seep välja, — lisab teine itsitades.

Autojuht toetab jalad kõvasti vastu vagunipõrandat, ütleb: — Kas ma siis mees ei olegi?! — ja sikutab kõigest jõust.

Klõnks, klõnks, plõnn, pnn, pnn, karprauhh!!!...

Hulk metallraha paiskub põrandale publiku sekka, autojuht kukub selili, viies pikali ka mõlemad tüdrukud. Üldist segadust kasutades suudleb ta teist huultele.

Tuleb konduktor:

— Mis siin siis lahti on?!... On see vägivald või vabatahtlik? Aga — rahakast röövitud!?

Keegi ei oska madagi öelda.

Autojuht on jalule saanud. Ta silme ees on kõik kirju: protokoll, kohus... Ei, parem põgenen. Ta poeb ruttu vaguniuksest välja ja hüppab rongilt.

JÕULUPUU JALG

Jäätma Ants oli ilusa jõulukuuse toonud. Teised aina imestasid ilusat puud ja kadestasid Antsu.

„Tehke aga jõulupuule ka ilus jalg,“ ütles ema. „Vana poolmädanenud pink sarnasele ilusale puule enam ei kõlba.“

„Õige jah, jala peame tegema,“ ütles Arnold. Ta läks kambri pääle selleks sündsaid puid otsima. Varsti tuli kahe puuhaluga kambri. „Raiskad mu lõmmud ära,“ ütles isa, ent rohkem ka ei keelanud. Arnold võttis seinalt varnast kirve ja hakkas kasehalgu tahuma. Viiendama laastu lüües karjatas ta ja pistis sõrme suhu. Sülgas maha verist sülge ja käskis sõrme nartsu otsida.

Õde Linda, kes soolikapüti juures ametis, pühkis käed põllesse ja läks kapile hilpu otsima. „Pange aga söetuhka ka pääle, siis paraneb varsti,“ õpetas isa.

Sel ajal kui sütt hõõrutiti ja sõrme mähiti, võttis Ants omakorda kirve ja hakkas halgu tahuma. Ta raius kähku, virutades tugevad hoobid, nii et pikad laastud krobi-

sedes põrandale kukkusid ja vähemad kauge-
male kargasid. Mõne osava löögiga oli
halul soovitud kuju. Ants võttis teise halu
käsile, öeldes: „Sa Arnold otsi nüüd saag
valmis — tead see raamsaag aidas laealusel
riiulil.“

Arnold, kelle sõrm juba kinni mähitud,
läks saagi tooma. Ants raius edasi.

Alles siis, kui juba teine halgki valmis
raiotud, tuli Arnold saega. Tema järel
avanen uuesti uks ja tuba täitis kole lärm
— tännitamine: „Sa poiss oled lambi ära
lõhkunud. Oli teine veel hää lamp, mis
sest, et kruvi enam ei keeranud. Kus see
ilus kupel, roheline elipomm,“ kaasitas
ema.

„Mis sest vanast lambirojust nii kahet-
seda ja asjata suuvärki kulutada. Täna ju
jõulu laupäev,“ ütles isa.

Emä tänitas veel, jäi aga siiski viimaks
vakka ja hakkas vorstipudru kraami patta
laduma.

Ants hakkas puid risti passima ja
õnara kohti märkima, küsides selleks plii-
atsit.

Arnold tõi oma koolipliiatsi. Ants
kastis pliiatsi otsa suus märjaks ja hakkas
risti puud joont tõmbama... Rõks! ja

pliiatsi süsi oli katki. „Ptüi, on nüüd aga pliiatsid, kui ma koolis käisin olid need palju kõvemad,“ ütles Ants, hakates pliiatsit teritama.

„Neetud, täna ei õnnesta ükski asi,“ ütles ta pliiatsit ja nuga pingile visates, pöidlale puhudes ja selle otsa pahema käe sõrmedega kinni litsudes.

Arnold hakkas nüüd omakorda pliiatsit teritama, kuna Ants pöidla rammile söetuhka pääle litsus. Ta käristas katkenud kuuevoodri küljest ribakese ja mähkis sellega haava kinni.

Arnold oli märkimistööga valmis saanud ja alustas saagimist.

„Mitte nõnda, närides, millal niimoodi rammi sisse saad,“ õpetas Ants. „Saagima peab hooga, julgelt, käsi tuleb hoida kõva, võimas. Vat nii!“ Ants võttis sae oma kätte ja hakkas kiirelt saagima. Mõne tõmbega oli puu pooleks.

„Mis sa nüüd tegid?“ ütles Arnold. Sääl on su kõva käe tulemus...“

„Neetud, täna äparduvad kõik,“ ütles Ants raiskuläinud tööd põrandale jättes ja tagukambri minnes.

Arnold hakkas tervesse puusse õna-

rust saagima. Saades sellega toime, küsis isalt pöitelt, et rammide vahet välja lüüa.

„See töö nõuab erilist ettevaatust“, tuli isa juurde õpetama, „pead hoidma, et pöitlit põlve ega kuskile mujale ei löö. Oot, oot, ma näitan, kuidas peab lööma.“ Isa istus kaksiti pingile, võttis puu jalge vahele ja virutas hoobi, teise, kolmanda... Veel üks koht nõudis kerget lööki, isa pigistas puu kõvemini kintsude vahele, et viimase löögiga õnarust siledaks teha, tõstis haamri ja lõi.

Viimane puukild kargas küll välja, aga pöitel tungis ühtlasi ka lööja kintsu. „Võtt“, karjus isa, pöitlit haavast välja tõmmates.

Arnold hakkas sütt peeneks hõõruma. Isa katsus haava sõrmedega kinni litsudes verejooksu sulgeda.

„Ära tapab veel vana inimene end jõululaupäeval,“ hädaldas ema, vorstivanni tagant üles tõustes, punasest rabast käsi loputades, põllega kuivatades ja nartsu otsima minnes.

Haav oli kaunis sügav. Sellegipärast õnnestus peene söe ja nartsudega verejooksu sulgeda. Lõuna oli juba möödas ja kallid õhtu lähenemas. „Jala tegemisest ei tule

nüüd enam midagi välja," ütles isa. „Koristage see rämps pliida kummi alla, sest homseks on vaja häid kohvi puid.“

Jõulupuu pandi jällegi, nagu juba kümmeaastaid, vanasse auguga puupinki.

MU SÖBER JUKS

Karjuse ameti õppisin ma juba kaheksa-aastaselt selgeks. See õppekoht või kool oli küla ühiskarjamaa, kus ma oma vanemate lehma ja kolme lammast hoidsin. Samal karjamaal käis palju teisi karjuseid oma sõravägedega — küll noori, küll vanu. Noorematest minul — kui algajal ja kõige nooremal — pea mingit abi ega toetust ei olnud, nad katsusid mind ainult eksploateeri, selle eest leidsin aga vanemates oma tõsiseid toetajaid ja õpetajaid. Kõige enam hoidis minu poole, armastas ja õpetas mind Haraka Märt — samanimelise talu karjus, kuuekümne aastane vanamees —, kes oli üldse kõige targem karjuste perest ja kõikide teiste juhataja. See vanamees ei olnud loomadega kordki kuri, käis nendega alati hellalt ümber ja andis neile vahetevahel sõpruse kinnituseks leivakoorukesi, silgupäid ja jämedat soola, mida ta alati taskus kandis. Iseäranis hoolsasti valvas ta selle järele, et poisid härgi ega oinaid kurjaks ei õpeta. „Sellega teete enestele ja ka teistele väga palju kahju ja muud

211

3
6
9
7
5
3
1
9
9
5
1
9
7
3
3

midagi," rääkis ta. „Kurja oina käest võite mõnikord niisuguse hoobi saada, et pool aastat mäletada annab ja kurja härga — seda ei maksa rääkidagi. Kas vähe inimesi on härgade läbi otsa saanud? — Oo, sugugi mitte vähe! Vihale ärritatud härg purustab kaitsetu inimese nii ära, et soolikad aina lendavad ja niisugune surm on väga valus“, lõpetas Märt oma seletuse ja poistele ajas see päris hirmuvärinad peale. „Poiss, kirjuta see omale kõrva taha“, rääkis ta minu poole pöördes. „Mõne aasta pärast tuleb sul ehk võõrasse tallu karjaseks minna, võib olla, veel niisugusesse kohta, kus aina üksinda oma loomi valitsema pead ja siis on minu käest saadud teadmised väga tarvilikud“.

Ja õige. Väga tark oli see vanamees, seda pean ütlema. Kahe aasta pärast pidingi ma võõrasse tallu karjaseks minema ja kaunis suure sõraväe aina üksinda oma hoole alla võtma. See vägi koosnes seitsmest lehmast, kolmest lehm-mullikast, ühest vanast härjast, kahest härg-mullikast ja kümnest lambast. Esiotsa oli see sõraväe valitsemine raske küll, seda enam veel, et mul koera, seda iga karjuse abilist ja sõpra polnud. Talus oli koer küll — ilus

hundikoer, mitte väga suur ega ka liig väike. See oli aga sarnane risu, kes minu sõprust kunagi vastu võtta ei tahtnud, ehk ma teda küll igapäev võileiva ja rõõsa piimaga meelitasin. Mõne nädala pärast sain ta küll niikaugemale, et minuga ühes karjamaale tuli, aga seal seisis ta ainult niikaua, kuni mul võileib kotis. Ja mõnikord ei hoolinud ta enam sellestki. Läks juba enne hommikueine söömist koju. See tuli kõik sellest, et perenaine koera väga armastas. Ta söötis ja kallistas teda, nagu oleks see ta ainuke laps. Harilik toit, mis ta koerale andis, oli võileib ja rõõsk piim. Kirikus käies tõi ta mõnikord koerale saiagi ja külainimesed rääkisid, et talvel oli Villule — nii oli tema pailapse nimi — jõulupuu teinud.

„Tühja kah“, mõtlesin ma viimaks, lõin käega, „saan ilma koeratagi läbi“ ja ei kutsunudki Villut enam poolvägisi karja. Ma hakkasin seda rohkem sõraväe tähtsamate ja tublimate aukandjatega sõbrustama ja söötsin kõik oma ülejäänud leivaneile. Need olid: musta-valgetkirja härgmullikas Juks, kõige enam lüpsja lehm — punane Maasik ja vaneim lammas — Kata.

Siis, kui need kolm looma minuga juba sulasõbrad olid, oli kõikide teiste karjatamine ja hoidmine palju kergem. Juks oli mullikate, Maasik — lehmade ja Kata kõigi teiste lammaste ninamees ja juhataja. Ennem, kui nad minuga veel sõbrad polnud, juhtus tihti, et mullikad lehmadest, lambad jälle nii lehmadest kui ka mullikatest eemale läksid ja paksu metsatihnikusse ära kadusid, kust neid raske oli ilma tubli koerata üles otsida ja teiste juure ajada. Nüüd polnud aga muud vaja, kui kadunute salga ninameest nimepidi kutsuda, ja varsti ilmus terve põgenikkude rühm nähtavale. Kojumineku eel oli hõlbus niimoodi tervet karja kokku saada. Vahel andsin teistele loomadele selle tasuks ka midagi, et nad alati ikka juhataja järele käiks. Ma riputasin peotäie soola puhtale murule ja sellest said nad kaua maiustada.

Niiviisi loomadega lahkelt ümber käies ja sõbrustades, ei olnud mul karjuse amet sugugi raske ja igavust ei tunnud ka. Juk-sist sai mulle parim sõber ja tema päästis mind kord isegi vaenlase käest. Istusin mättal ja lugesin raamatut, kui korraga suur võõras koer üsna ligidalt möödus,

„Käi koju hulgas!“ käratasin ma ja vehkisin raamatuga tema poole. Ent samal momendil kargas ta lõrisedes minu kallale ja lõi hambad jalasäärde. Peale pisukese raamatu mul midagi käes ei olnud ja mis sa sellega suurele vihasele loomale ikka teed. Hakkasin appi karjuma. Ivakese aja järele kuulsin müdinat ja nägin oma kõige suuremaks imestuseks, et Juks oli juba appi jõudnud ja sarved vaenlasele kõhu alla pistnud. Koer lendas uperkuuti, tõusis aga kohe jälle üles ja andis jalgadele tuld. Võib olla, oleks Juks vaenlast ka tagaajama läinud, kui ma teda elupäästmise eest mitte paitama ja leivaga kostitama poleks hakanud. Peale seda juhtumist minu sõprus Juksiga aina suurenes. Leiva suutäied jagasime alati sõbralikult pooleks ja kui perenaine võid ohtramalt oli pannud, siis sai ka Juks võiga palad. Perenaisele ega teistele kodustele ma seda muidugi ei ütelnud. Võite isegi arvata, miks? Kodust aida alt leidsin ma vana hobuse kammi. Selle tõin karjamaale ja kammisin iga üle päeva Juksi terve karvakatte läbi. See toiming valmistas talle palju rõõmu ja ta katsus seda mulle jõudumööda tasuda — minu riideid ja käsi lakkudes.

Niisuguse hoolitsemise ja ümberkäimise juures kasvab ja kosub loom muidugi palju jõudsamalt ja ka Juks muudkui kasvab, kasvas päris silmnähtavalt. Sügisel oli ta päris vana härg valmis ja ma olin niisuguse sõbra peale väga uhke. Nüüd tulgu hundid või karud või ükskõik missugused vaenlased kallale — ma ei karda midagi. Juks saab nende kõigiga valmis. Alati hoidis ta minu lähedusse ja mõnikord, kui muud teha ei olnud ja igavus peale kippus, mängisin temaga tüki aega. Vahel katsusime naljapärast jõudugi...

Sügisel, kui rohi karjamaalt ja väljaldelt vähenema hakkas ja laadad tulid, tahtis peremees kõige enne Juksi laadale viia, sellepärast, et see kõige rammusam oli. Mina astusin aga südilt oma armsa sõbra kaitseks välja ja mul õnnestaski teda päästa. Peremees lubas Juksi eluhärjaks jätta ja viis tema asemel Pauli — Juksi kasvanna — laadale. Vana härg — Hugo — söödeti ristikkeina hädalal rammusaks ja müüdi ka ära.

Karjaaeg lõppes. . . Mind viidi vanemate koju ja ma hakkasin sealt koolis käima. Talvel mõtlesin tihti oma Juksi peale ja tundsin haledust, et ta vaenekene nüüd

vangipõlve peab kannatama. Oleksin teda mõnikord vaatamagi läinud, kui mitte kauge maa meid poleks lahutanud.

Kevadel tuli endine peremees mind jälle karjaseks tellima. Esimene küsimine minu poolt oli: „Kas Juks elab ja kuidas ta käsi ka käib?“ Peremees punastas vähe ja seletas siis häbelikult, et ta Juksi müünud on. „Meie asutasime külasse pulliühisuse, ostsime mõisast puhastverd Angleri pulli ja müüsimine endi härjad kõik maha. Assistent andis seda nõu ja ütles, et segaverelised kirjud härjad on muidu karjatõu rikkujad ja toiduraiskajad,“ seletas peremees.

Ma pidin peaaegu nutma hakkama ja manasin südames assistenti ja peremeest. Sinna tallu ma karjaseks enam ei läinud. Kaua leinasin oma armsat sõpra ja mälestus temast ei kao iialgi.

JUUKSELÖIKE-MASIN

„Ptüi! kurat võtku! Juukselõikamine kakskümmendviis marka — see on ju otse röövimine!“ ütles saapa Madis alevi juukselõikuri trepist alla tulles ja tänavale sülitades. Ta tõotas vandega, et enam oma jalga siia vereimeja juurde ei too.

„See on pöörasus inimest niiviisi nõõrida“, arutas ta endamisi mööda tänavat edasi sammudes. „Juukselõikamiseks läheb ainult viis minutit ja selle ivakese aja töö eest võtab ta kuripatt kakskümmendviis marka. Arvame viis marka tööriistade kuluks ja töötoa üüriks, — jääb kakskümmend marka üle. Tunnis on kaksteistkümmend viitminutit, seega teenib ta sinder kaksasadanelikümmend marka ühe tunniga. Ja mina, palju siis mina teenin oma palju raskema ja palju enam oskamistnõudva tööga? (ta oli küla kingsepp) — Vaevalt kümme marka tunnis“.

Madis sülgas veel mõned korrad ja astus siis ilma pikema järelemõtlemiseta majandusühisuse kauplusesse ja nõudis kohe juukselõike masina.

Sell tõi tervelt pooltosinat masinaid lauale. Kõik nad olid ühesugused ilusad ja läikivad. Madis küsis hinda ja kuulda saades, et need ainult kolmsadaviiskümmend marka tükk maksavad, ütles: „Polegi kallid“. See oli sõna, mida Madise suust ükski poesell ega kaupmees veel ei olnud kuulnud. Alati nurises ta, et see või teine kaup liig kallis on.

Madis valitses tükk aega masinaid, ent ei suutnud ühtegi teistest eraldada. Kõik nad olid punktipealt ühesugused. Võttis viimaks ühe, maksis raha ja hakkas üli-rõõmsalt kodu poole sammuma.

Teel võttis ta masina taskust välja, vaatas hoolega igast küljest ja mõtles: Väga tore riistapuu.

Madis tegi masinaga nigadi-nagadi ja tahtis teda prooviks juukstesse lasta, ent siis tuli talle meelde, et alles praegu enne masina ostmist oli lasknud pää nudiks teha. „Kurat võtku! Nüüd ei saa ma enne nelja nädalat proovi teha“, ütles Madis ajajooksul suhukogunud sülgeläbi hammaste maanteele lirtsides.

Nelja nädala pärast olidki Madise juuksed parajad pikad. See oli laupäeva õhtul. Ta pani saapakohendamise töö kõr-

vale, otsis läikiva masina lauasahtlist üles, istus peegli ette ja lõi masina otsaeest juukstesse.

Nigadi-nagadi, vussadi-vussadi. . . ja Madis aina rõõmustas, nähes, et masin täiesti juukstesse tungis ja vagu järele jäi.

Nigadi-nagadi, vussadi-vussadi-vuss! ja masin oli kesk lagipääd juukstes kinni, nii et Madis teda säält enam edasi ega tagasi ei saanud. Iga niisugune katse oli päänahale hirmus valus.

„Pärgel võtku, no kuidas ma selle veel kätte saan?“ õhkas Madis põrandale sülitades. „Kääridega lõigata? — Väga võimalik, et siis tüki peanahka ka ära lõikan. On ju masina alumine pool nii peanaha ligi. Aga habemenoaga? — Veel kardetavam!“

Madis mõtles kaua, kuidas masinat juukstest kätte saada, katsus mõne korra sikutada ka, — kuid asjata.

„Pole muud teha, kui pean alevisse juukselõikaja juurde minema, ehk see päästab mu sest vaevast“, tuli Madis lõppotsusele, vajutas kaabu pähe ja hakkas alevi poole sammuma.

Juukselõikur võttis lepituse vastu neljakordse taksi-hinna ja pooletobi viina

est. Kerge vaevaga sai meister Madise lagipääst masina kätte ja ajas sama masinaga tema juuksed ilusasti maha. „Kulla mees, seda tööd ei saa ikka ise teha“, ütles juukselõikur tööd lõpetades ja masinat omanikule kätte andes, millele järgnes liigujoomine.

Päale keskööd pisut sooja päega koju poole sammudes, tuli Madisele koduküla vahel kaks talupeni kallale. Kõige tee oli ta aegajalt palitutaskus seisvat masinat katsunud ja aru pidanud, mis sellega teha, kas koju viia või siiasamasse lumme visata. Nüüd oli paras juhus: kui üks penidest õige lähedale tuli, viskas Madis oma toreda riistapuuga sellele kõigest jõust vastu pääd, nii et koer korra röögatas ja paari hundiratast visates kodu poole jooksis.

„Iga meister jäägu ikka oma liistude juurde“, ütles Madis kerge südamega samme kiirustades.

POOL NAELA VÕID

See sündis tuhat üheksasada kakskümmendviis aastat ja kaheksa kuud ja seitseteistkümmend päeva pääle Jeesuse Kristuse sündimist.

Eesti Daani rikkaim talunik, kelle nime kirjutatakse Kõrge Kultuur ja kellel on kaksteistkümmend rammusat lüpsilehma, kolm õhvakest, neli mullikat ja kaks lahjat hobust, sai oma tütrelt, kes elab kaugel Lõunamaal, kirja, milles see teatas, et sõidab isale-emale külla ja juba homme mõtleb üle ukسلäve astuda.

Talunik Kõrge ja tema armas küljelu Ihne hakkasid hoolsalt tööle, et homme vääriliselt oma tütart Ilmalast vastu võtta. Tapeti lambaid, keedeti sülti, valmistati vorsti ja hakati ka kapakalja pruulima.

Ja kui siis tütar Ilmalaps üle ukسلäve oli astunud, üliriided maha võtnud ja vanemaid teretanud, siis pidi ta lauda istuma ja kõiksugu hüvi rooge maitsema.

Ent Ilmalaps tegi hädalise näo ja ütles: „Armsad vanemad! Kõigest teie hü-

vadest roogadest ei või ma midagi maitse-
da. Minu siseministeerium ei ole enam kõi-
giti korras. Pikk tee oli tulla säält Lõu-
namaalt ja kõik paigad tee ääres ei olnud
taudi seemnest puhtad. Ma ei või muud
süüa, kui musta rukkijahu pudru võiga“.

Sai ta seda ütelnud, siis läks ema nägu
üpris väga kurvaks. Võiga? — Võid ei
olnud nende majas enam kolmel aastal iva-
kest olnud.

„Armas tütar, kas sa võiksid pisut oo-
data, seni kui ma külast võid toon. Meil
ei ole praegu“, ütles ta ja lipsas uksest
välja.

Ja Ihne läks naabri tallu Väljale ja
nõudis säält naela võid. Ent Välja pere-
naine vastas temale, et neil endilgi enam
kolmel aastal võiraasu majas pole olnud.

Ja Ihne läks Väljalt Kivile, ja Kivilt
Orule ja Orult Toomale ja Toomalt Lom-
bile ja Lombilt Ruusiaugule ja Ruusiau-
gult Rehele ja Rehelt Varesesele ja Vareselt
Lepikule.

Ent kõigist neist taludest ei saanud ta
võiiivakestki ja pidi juba ahastades koju
tagasi pöörama. Ja teel tuli talle venna-
naine vastu ja küsis: „Miks sa nii üpris
kurb oled?“

Ja Ihne ütles tema vastu: „Ma käisin terve Eeskujuliku küla läbi, et naela võid osta, aga ei saanud seda kuskilt“.

Sai ta seda ütelnud, siis venis vennanaise Maretiga nägu küünrapikkuseks ja ta küsis: „Aga kulla inimene, mis teed sa võiga? Kas Eeskujuliku külas keegi võid sööb!“

Ja Ihne vastas temale: „Ega meie ise küll võid ei söö, aga tütar, kes kaugelt Lõunamaalt koju tuli, on raskesti haige ja ei tohi muud süüa, kui musta rukkijahu putru ja võid“.

Seepäale kostis Maret: „Asjata, armas Ihne, otsid sa võid Eesti Daani rajadest. Sa mine siit õkva paari tunni tee päikese tõusu poole, pööra siis kurakätt jalgteele, mis viib läbi raba, ja sa jõuad varsti Pimeduse maa piiridesse Rumaluse külla, Juba esimesest saunäitist võid niipalju võid osta, kui ise tahad“.

Ja Ihne ütles üpris väga rõõmsalt: „Kui ma pool naelagi saaksin!“ Ja hakkas pool jookstes Pimeduse riigi poole matkama.

Ta leidis jalgteed, mis Rumaluse külla pidi viima. Ja hakkas sedamööda edasi sammuma. Ent mida kaugemale ta jõu-

dis, seda pehmemaks maapind läks ja varsti ei jõudnud mudane rabapind Ihne rasket kere enam kanda.

Juba vajus üks jalg pahkluust ja teine jalg põlvist saadik porri. Ihne heitus sest väga ja pidi juba tagasi pöörama, ent siis tuli eestpoolt põõsaste tagant üks majauitt nähtavale ja Ihne ütles rõõmsalt:

„Juba esimene Rumaluse küla maja paistab ja see ei olegi väga kaugel. Vaja edasi sibeleda — ehk jõuan pärrale. Kui ma pool naelagi saaks! Muidu võib küll tütar surra“.

Ta rühkis edasi ja jõudis Pimeduse külla popsi juure, kust sai osta võid nii palju kui tahtis. Ja tütar sai päästetud.

POERÖÖVIJA

Küla poodnik Taku Jaak puhkas oma küljeluu — Mariga rahulisti voodis. Päeval olid nad mõlemad kibedasti ametis olnud: Jaak — kaupa müümas, Mari — leiba tegemas ja kohvijahu valmistamas. Õhtusöögiks oli neil soe rukkileib, ahjus küpsenud „rasvane“ härjaliha ja värskest jahust hästi paks ja rammus kohv. Need mõlemad asjaolud, s. o. päevane kibe töö ja tubli õhtusöök olidki vist abielupaarile rahulise une võimaldanud, kuna nad muidu alati öö läbi elevil olid — vähemalt oli see Mariga nii — ja unepuuduse üle kaebasid. Viimane oli unepuuduse ja sellega ühes käiva peavalu vastu võitlemiseks naelade viisi asperiini tarvitanud, aga ilma nähtava tagajärjeta. Täna oli ta asperiini võtmise hoopis unustanud, ent magas siiski rahulisti, nagu juba eelpool mainitud.

Ei olnud veel kesköö, kui Mari mingisugusest kolinast ja kõlinast ärkas, mis kõrvalolevast poeruumist kostis. Ta ehmatas hirmsasti, lõi Jaagule tubli müksu ribikontide pihta ja ütles: „Vargad poes“.

Jaak hõõrus une silmist ja küsis: „Mis sa ütlesid?“

Poest kostis jälle kolin, midagi nagu plekknõude ümberkukkumise taolist.

„Vargad poes!“ karjus nüüd Jaak voodist välja hüpates, kuube õladele ja pliidsuu eest kirvest pihku võttes.

„Armas mees, karju veel“, ütles Mari hirmust lõdisedes ja tekki ülepea kiskudes.

Jaak põrutas kirvesilmaga poodi viiva ukse pihta ja karjus: „Välja vargad, ehk ma raiun teid puruks!“

„Ära mine poodi, kulla mees, ära mine! Nad löövad su maha! Karju appi, karju kingsepa Jaan appi, temal on püss. Karju kõvemini, armas mees. Karju, röögi!!“ õpetas Mari.

Poest kuuldus jällegi kolinat ja Jaagul langes seda kuuldes süda saapasäärde. Häbi on küll karjuda, aga hingele kasulik, mõtles ta ja pani häälepasuna hüüdma. Mari aitas kõrvalt ja kui nad niiviisi mõne minuti olid röökinud, kuulsid, kuidas aknaklaas klirisedes puruks läks ja Jaak aimas pimeduses, et püssiraud või midagi selletaolist akna august sisse pisteti. Mari pani klaasi purunemist kuuldes veel kole-

damalt röökima, kuna Jaak kirvest käes hoides akna poole läks.

„Kui sa röövel oled, siis käed üles, ehk muidu annan tuld“, kamandati väljast.

Jaan taipas kohe, et see appitulnud kingsepa Jaan on ja ütles: Röövliid pole siin, röövliid on poes.“

„Siis poleks teil küll nii hirmsasti röökida maksnud, ma arvasin, et teil elu võtta tahetakse. Aga nüüd on vargad ammuugi läinud?“

Samal hetkel oli poest jälle kolinat kuulda.

„Ei ole, alles, kas kuulsid?“ ütles Jaak.

„No siis nad küll meie poest ei pääse. Sa mine siit uksest sisse, ma lähen aknast, sealt nad ikka vist sisse murdnud on. Välimine uks, mis siinsamas akna kõrval, on terve“, ütles appitulija akna tagant kadudes..

Mari, kes seni voodis vagusi oli püsinud, tõusis nüüd üles, ajas jaki selga ja haaras Jaagu käest kinni, kes poeukse juba lukust lahti oli keeranud ja praegu just sisse astuma pidi. „Kallis mees, ära mine, armas mees, ära mine. Nad tapavad su ära, keera uks uuesti lukku“, palus ja manitses ta meest.

Jaak ei teadnud, mis teha. Ta seisis ukse juures võtmesaba peos ja ootas, et saab näha, mis tuleb. Aga mitte midagi ei tulnud. Poest polnud ühtki häält kuulda.

Ent siis tuli Jaan akna alla ja rääkis: „Kurat seda teab, mis teil seal poes on. Inimesi seal küll ei ole. Kui meie vaime ja tulihände ei usu, siis peab seal küll mõni loom sees olema. Aknaluugisse on rusikasuurune ümmargune auk saetud ja sealt välja tulnud ratas oli omale kohale tagasi pandud. Ma võtsin ta eest ära, kuulasin, mis imeelukad seal õige on. Mingisugune väikene krõbin oli kuulda, aga kes või mis niisugust häält teeb, seda ei tea arvata. Oli nagu hiire närimine, aga natuke tugevam ja robedam. Inimese närimisele sarnanes ta rohkem, aga ei, inimest seal küll ei ole. Panen pea pandiks, et ei ole. Oleks seal midagi selletaolist — ta oleks ammu putket teinud.“

Jaak hoidis ikka veel võtmesaba ühes, kirvest teises peos. Ta ütles: „Mari sa mine võta välimine köögiuks lahti, lase Jaan tупpa. Läheme siis siit kahekesi poodi ja vaatame, mis elukad seal õige on.“ „Ma kardan“, ütles Mari.

„Ikka veel kardad? No minugipärast, süüta siis seni lamp põlema, ma lähen ise teda sisse laskma“, ütles Jaak peosolevat võtit lukus ringi keerates ja siis tasku pistes. Ta läks, võttis välimise köögiukse haagist lahti ja laskis püssimehe sisse.

Ent Mari oli nii heitunud, et temast lambisüütajat ei saanud. Jaak süütas lambi ise. Keeras poodi viiva ukse lukust lahti ja siis ühte kätte kirvest, teise põlevat lampi võttes, astusid nad Jaaniga, kel püss laskevalmis käes, külg külje kõrval poodi.

Mari ei julenud neile järgneda. Ta jäi hirmust lõdisedes kesk pimedat magamistuba seisma, käed koos, silmad taeva- poole (õigem küll lae poole) pöördud ja oli kõige peale valmis.

Poodi astudes nägid mehed suurt musta kassi saiajahu koti otsas magavat. Põrandal oli paar hiire saba, kolm-neli tilka verd ja mõned riulilt mahaetud vik- sikarbid ning plekktoobid.

„SHIMMIPATALJON“ KÜLA-
AJAKIRJANIKKU UPUTAMAS

Pühapäeva õhtupoolikul kohtasin selt-simajas oma sõpra — külaajakirjanikku Aadu X.

Kõnelesime niisama igapäisest kuumusest ja vihmast, viljakasvust ja kalapüügist. Sõber kergitas vahepääl mütsi ja ma taipasin, et tal oli suur sinine muhk otsaes, mis ennem mütsi alt välja ei paistnud.

„Millest see? Ikkagi vist liigest kuumusest. Kui ma ei eksi, oskad sa ka vee all ujuda ja ega jões kividest puudu pole?“ küsisin.

„Oh ei! Tõtt öelda, oleksin õnnelik, kui säält muhu oleksin saanud. See tõstaks mu korraga sportlase au sisse ja muhk oleks siis „aumärk“ suurima teene eest kultuuri kasuks. Ei mul pruugiks siis teda varjata, ma lükkaksin mütsi kuklasse, et „autäht“ hästi välja paistaks“.

„Aga kust sa ta siis said?“ küsisin karsitult.

„Sain? — Lihtsalt shimmi kingade eest!“ ütles sõber. „Sa ehk lugesid „Sa-

kalast“ paari kuu eest sõnumit: „Pere-
tütre shimmid, mis läike kaotasid?“

„Lugesin“, tähendasin mina.

„No vaat, selle kümneréalise süütu sõ-
numikese eest olen ma palju kannatama
pidanud ja teadmata — kas need kannatu-
sed nüüdki otsas on. Igaks juhtumiseks
magan ma praegu kahekordsete lukkude
taga ja olen kahe sõjariistaga ja elektri-
kellaga varustatud. Üldse on see külakir-
janiku amet hirmus hädaohtlik. Vaenlasi
on sul iga sammu pääl. On ju ka poolehoid-
jaid, aga pea needki vaenlasteks võivad
saada. Näiteks juhtub mõnel, kellega sul
enne hää vahekord, mõni väike õnnetus:
murrab ta lehm reieluu või läheb kass ma-
rutõbiseks, ja sa paned sellest mõnerealise
sõnumi ajalehte — kohe on ta su vaenlane.

Pergel võtku!

Meie ümbruses valitseb rahva seas ar-
vamine, et iga lehtekirjutus — olgu see
või kõige häatahtlikum ja mõne otsekohene
kiitmine — on kuritegu. Kirjutad sa näi-
teks, et viljasaak on hää — lubavad talu-
taadid (need, kellel vili just kõigeparem)
sulle nahapääle anda. Hääst viljasaagist
tervele ilmale pasundamine toovat suured
maksud kaela ja sina — vaene kirjasaatja

— maksa need kas või omast taskust, kui sõimu ega ähvardusi kanda ei taha. Ja ehk nad kuradid küll igat kirjutust kuritööks peavad, kui palju nad ise seda kuritööd teeksid, kui oskaksid! Et nad ei oska ega üldse sarnase „suure asjaga“ katsetki alustada ei julge, siis manguvad nad kõik minu kaelas:

„Kirjuta lehte!“

„Kirjuta lehte!“

Ja mida kõik lehte kirjutada ei kästa: leiab mõni perenaine, et tema teinepool liig „vedel“ on — näiteks, tarviliku hoolega kiitust koju ei vea ja loomajahud laseb otsa lõppeda — tuleb ta minu juure ja mangub:

„Kirjuta lehte! Pane ilusasti lehte. Aga pikalt, mitte nii mõne reaga. Kui hästi teed, küll ma tasun“.

Juhtub karjapoiss naabri kana, kes nende viljas, lombakaks löövat, või ostab mõni talusulane toredama jalgratta kui perepojal on, või on ühel perenaisel meie-reisse viidav piim rammusam kui teisel ja kui ta saladust, kuidas piima kõrget rasvaprotsenti saavutada, teisele ei õpeta — kõiki seda palutakse tungivalt lehte panna ja lubatakse ilmumise korral hää tasu. Ja kirevase pihta, kui neid sõnumeid kõiki

ilmutada saaks, siis tuleks „noosi“ rohkem kokku kui vanasti mõnel nurgaadvokaadil. Seni on aga kõik ained, mis mulle suusõnal tuuakse ja kaugemalt ka kirjaga saadetakse, sarnased olnud, millega midagi pole pääle hakata.

„Jah, raske see külaajakirjaniku amet on, olen seda isegi oma naha pääl tunda saanud“, tähendasin ma. „Aga seleta nüüd rutem, kuidas peretütar selle muhu sulle otsaette lõi. Ma olen hirmus uudishimuline“.

„Otsekohe ta küll ei löönud, ehk seda küll ammu ähvardas. Nähtavasti puudus tal selleks julgus. Ta kogus omale naabri Mannisi ja teisi peretütred abiks, keda ma ka kümnerealiste sõnumitega natuke kuulsamaks olin teinud. Ja siis, kui neid juba terve rühm oli organiseerunud, olid nad julgemad ja lubasid juba minu selja sama pehmeks tampida, kui nende kõht seda on. Ootasin hirmuga oma koledat kohtupäeva ja värisesin igal õhtul aita või aidalakka magama pugedes.“

Aidas magades ei unustanud ma kor-dagi ust seestpoolt lukku keeramast ega revolvrit padja alla pistmast, sest mine tea, ehk on „shimmipataljon“ vahepääl ka kan-

gemat poolt abiks võtnud ja mõtlevad minu päris sodiks teha.

Ühel laupäevaõhtul pääle kibedat päevatööd ja jões mustuse mahaharimist läksin aita, viskasin voodisse ja silmapilk uinusin surnuna, nii et undki ei näinud. Hommikul ärkasin, kui päike silma hakkas paistma. Kargasin ühe hüppega voodist välja — ja olin linalleo põhjas kõhuli muda sees... Otsa olin kukkudes vastu kivi ära löönud — sellest see muhk ongi“ — seletas sõber muhku muljudes ja mütsi sügavasti pähe vajutades.

„Kuidas siis, ega teil ometi linaligu aida all ole?“ küsisin.

„Seda küll mitte. Ta on paarkümmend sülda kaugel. „Shimmipataljoon“ oli öösel aita tunginud ja minu ühes voodiga kesk linaligu viinud. Kuidas nad aidaukse lahti said, see on mulle veel praegu arusaamatu“.

VAHETUSKAUP

Eedil — algkooli 2. klassi õpilasel — oli ilus puss: punase läbipaistvast luust peaga, hõbelukkudega ja kollase nahk tupega, millele ilusad õied sisse pressitud. Ta oli selle pussi sügisel paar päeva enne koolitulemist ostnud — korvide tegemisega teenitud raha eest. Puss maksis tervelt viie korvi hinna, mis ei olnud mitte vähem ega rohkem kui kakssada viiskümmend marka.

Kui teised koolivennad teada said, mis sugune tore puss Eedil on, piirasid nad Eedi murruna ümber ja mangusid:

„Näita mulle?“

„Näita mulle?“

„Näita mulle ka?“

Eedi näitas ja puss muudkui rändas käest kätte. Kõik vaatasid teda imestusega, kiitsid ja ütlesid, et nad niisugust veel näinud pole. Ent mõned suuremad poisid ei kiitnud pussi ühti. Üks hakkas selle hõbedast lukku mööda pükse hõõruma, ja kui see juba küll läikis, siis vaatas seda ise ja näitas teistele ka, kes seda samuti uurisid

ja siis nikliks tunnistasid. Kes teab, mitu viga nad veel pussile oleks otsinud, kui mitte kellahelin vahetundi lõppenuks poleks tunnistanud ja seepärast igäüks oma kohale pidi ruttama. Eedi laskis pussi sügavasse püksitasku vajuda ja kogu tunni mõtles ta, et kes teab, ehk on pussil lukud tõesti niklist.

Järgmisel vahetunnil andis ta pussi ühe 3. klassi poisi — oma hea sõbra — kätte uurimiseks, kes kindlaks pidi tegema, kas selle lukud hõbedast või niklist on. See hõõrus neid samuti vastu pükse ja seadis siis viiemargalise nikli ja kahekümneviiekopikalise hõberaha — mille ta ühelt sõbralt selleks laenas — kõrvuti. Siis lõi kas ta ühest luku veerest ivakese metalli ära, uuris seda teraselt ja ütles: „Ah, nüüd on saladus käes. Need lukud on ainult ülehõbetatud; all on vask. Aga pole viga, see hõbekord on kaunis paks — annab kuuluda“.

See otsus rahuldas Eedit. Ülehõbetatud asi on ikka enam väärt kui valgest metallist ehk niklist, mõtles ta ja seda tõendas sõbergi. Paljud, kellel see ime-riist eelmisel vahetunnil nägemata jäi, tahtsid seda nüüd ligemalt vaadata ja puss

muudkui rändas käest kätte. Viimaks jäi see ühe 4. klassi poisi kätte pikemaks ajaks peatama. „Millest see pea on?“ küsis ta pussi tera otsast kahe sõrmega kinni hoides ja seda kella pendli moodi kõigutades.

„See on Niiluse krokodilli hambast“, ütles Eedi, „nii tõendas kaupmees“.

„Päh-äh-äh, või krokodilli hambast, naeris küsija. „Kas mõne looma hambad siis punased on? — See on kumm ja muud mitte midagi“.

Eedi küsis selle kohta sõbralt seletust ja seegi tõendas, et pussi pea kummist või kunstluust on.

Kui tupet uurima hakati, siis tuli välja, et see õhukesest pastlanahast, kuna Eedi arvates see kroomnahk pidi olema. Kett ja selle küljes olev konks osutus — ülevaetatud rauaks. Kõik see vähendas Eedi lugupidamist pussi vastu ja juba paari päeva pärast vahetas ta selle tasku elektrilambi vastu ära — niisuguse lambi vastu, mis kolme värvi tuld näitab.

Mõne õhtu vilksutamise järele ei näidanud lamp enam valgust — ei valget, rohelist ega punast. Uute sisevärkide või „instrumentide“ ostmiseks puudus Eedil raha ja üldse ei meeldinud see kolmeklaa-

signa lambikest temale enam nii väga, milleks ka asjaolu mõju avaldas, et kestal sees pool roostemärgid näha olid. Rooste võib ta varsti päris läbi süüa, mõtles Eedi, ja katsus kuidas aga risust lahti saab. Ta vahetas selle uuriketi vastu, mis läbi nikkel pidi olema, aga mis juba mõne päeva pärast ülenikeldatud rauaks osutus. Keti vahetas ta pärlmutrist sulenoa peaga, millele mõtles ise terad sisse teha, aga et see töl tal korda ei läinud, siis katsus, kuidas risust lahti saab. Ta vahetas noapea ilusa, haruldase, tuluuue kirjutussule vastu. Sellel oli inimese nägu peal ja mis veel kõige tähtsam: ta oli niisuguse kehaehitusega, mida väga raske ehk paeaeagu võimatu maha panna.

Eedi oli oma sule peale väga uhke ja mõtles sellega teiste käest sadasid juure võita. Hakkaski mängima. Ja võitis. Aga juba kümnenda võidu järele kaotas oma kalli teenri. Katsus seda tagasi võita — aga see polnud enam nii kerge, kui kaotamine. Ta kaotas võidetud kümme sulge ja veel oma terve sulgede tagavara, mis koosnes kümnest vanast ja viiest poolpidusest, aga tema kallis teener jäi ikka võõrast orjama.

ON IKKA MIDAGI UUT PÄI-
KESE ALL

(VESTE MEIE KOOLIÜÜENDUSEST)

Jütsikene tõttab kooli,
käes tal tahvel, raamatud. . .

(M. Kampmanni kooli-
lugemisraamat).

Oleks 12-ne aasta eest, kui ma, käes tahvel, raamatud, kooli poole sammusin, mõni kõnelenud, missuguseks kool 8 aasta pärast muutub, siis oleks ta vaeseke päriselt välja naerdud, nagu nüüd mindki välja naerdakse, kui ennustan, et 8 aasta pärast õpetatakse algkoolis tütarlastele sunduslikult raudnaelte tegemist ja hobuse-rautamist ning poisslastele käevaatomist ja kupulaskmist.

Kui algkool samas kiires tempos edasi areneb, nagu praegu, siis pole sääl midagi imestamisväärilist, et 8 aastaga juba nikaugule jõutakse. Praegu õpetatakse algkoolides sunduslikult asju tegema, mille õige koht muuseumis oleks. Nagu näiteks puulusikad, küünarpuud, tollipulgad jne. Puulusikaid söömise või müügi jaoks valmistama hakata oleks sama mõttetu, kui külasepal raudnaelte valmistamine, et vab-

rikuga võistelda. Alumiiniumilusikas on puulusikaga ühehinnaline, sääljuures aga 3—4 korda kestmam, poole hõlpsam pesta ja iga pidi elegantsem. Sama võrdlus mak-
sab mõne tütarlapse näputöö kohta.

Tütarlastele õpetatakse (jällegi sun-
duslikult!) mõnes koolis pääle hariliku nä-
putöö ka savi- ja pussitööd. Iseäranis sa-
vitöö tekitab lastevanemais palju rahulole-
matust. Möödunud talvel oli üks suurtsu-
gune taluproua T. algkooli õpetaja päris
peenikeselt läbi sõimanud ja muu seas öel-
nud: „Kas sa lontrus siis arvad, et minu
tütar peab potisepa naiseks saama? Nagu
oleks peenemad ja suurtsugusemad mehed
ilmast otsas! Kui siis õpetaja katsunud se-
letada, et mitte potisepa ameti, vaid muidu
silmaringi laiendamise ja mõistuse terita-
mise pärast savivoolimist õpetatakse —
käratanud taluproua: „Vait! Pea lõuad!
Leivapätsi ja saiakaku voolimist õpetan mi-
na oma tütrele isegi, muud voolimist ega
savikaku tegemist pole vaja. See on kol-
meaastase lapse töö“.

Kas pole ehk sel taluproual õigus?!

Pussitöö vastu pole talulaste vanemail
midagi ütlemist. Tragi perenaine peab ju
oskama pussiga ümber käia. Iseäranis pal-

ju pussitööd on sügiseti — nii mihkclipäevast kadripäevani. Advendistid ennustavad, et juba 10 aasta pärast (nii siis just tol ajal, kui praegused algkooli plikad perenaisteks on saanud või hakkavad saama) kõik rahvas taimetoitlaseks saavat ja loomade piinamine ning pussitamine igavesti kaob ja iialgi enam tagasi ei tule, samuti nagu pärisorjus kadus ja enam tagasi ei tulnud. Mina seda küll ei usu, et nii lühikese ajaga terve rahvas taimetoitlaseks hakkab, ent usun kindlasti, et lähemal aastakümnel loomade pussitamine kaob. Ford lubas ju varsti mootorlehmad teha, ja kui juba lehmad on, siis tehakse ka mootorsead, lambad jne. Mootorsiga näiteks valmistab mitukümmend korda vähema vaevaga ja töökuludega toidujätistest ja ebaväärtuslikust toidust puhast rasva ja munavalget, kui seda praegused sead suudavad ja jäänused — neist saab sõnnikut. („Haiseb küll, aga sõnnikut ei anna“ — see põllumeeste pilkesõna auto kohta — pole mootorsea juures enam maksev).

Nii siis — pussitöö õpetamine tütarlastele on täiesti ilmaasjata ja kui midagi tööoskust õpetada tahetakse — siis õpetagu juba mootoritega ümberkäimist.

K. algkoolis õpetavat koolipapa lastele paarimist ja abielu elamist. See kooli-uuendus on iseenesest väga ökonoomiline ja jääb ainult soovida, et teised õpetajad sellest eeskuju võtaksid. Kui lapsi juba maast madalast niisuguste õpustega tutvustatakse, siis — pole seejuures kahtlust — mõne aja pärast ei kurdeta enam vanapoiste- ja tüdrukute rohkuse ega rahva liig vähese siginemise üle. Sõjajärgel pole siis ka vaja enam Soomest või Taanist abi palgata, vaid omastkäest on mehi küll ja küll saada.

L. koolipapa õpetavat poisse suitsutama. Ka koolipapa õppuse vastandina on see õppus liig vanamoeline ja täiesti ilmaasjatu. Jällegi töö, mille õige koht lähemas tulevikus juba muuseumis võib olla, (Kultuurilisemad riigid — nagu Ameerika ja Jaapan — mõtlevad juba tubakasuitsutamist kaotada.) Ja kui see koolipapa seda tööd demokraatlikult õpetaks, siis võiks ka rahul olla Ühel õhtul klassi tulles küsinud ta poistelt suitsu. Keegi pakkunud talle „Karu“. Koolipapa öelnud: „Ei, ma kardan karu!“ Teine poiss tõmmanud siis „Suleika“ välja ja õpetaja öelnud: „No vaat' see juba läheb“. Kas ei tekita see õpi-

lastes klassivaenu? Demokraatliku kooli demokraatlik õpetaja peab „Karud“ ja „Suleikad“ ühte viisi laskma hädad maitsta ega tohi sellele, kes temale „Suleikat“ jõuab pakkuda, midagi eesõigust anda.

Tõesti algupäraselt õpetatakse nüüd algkoolides rehkendust ja keerulisemaks läheb see õppeviis iga aastaga. Mineval nädalal kohtasin heinamaal naabri sulase Hansuga, kel oli hää kubu jämedaid pajuviitsu seljas ja neid ühtelugu juurde lõikas. „Teil kartulid võetud. Milleks tarvitate pajuviitsu, et neid nii halva ilmaga korjata?“ küsisin.

„Peremehe käsk — pole parata?“ hakkas Hans seletama. „Ilma asjad on tõesti hukas ja on vist küll viimasepäeva märgid käes, ehkki see päev ise iialgi ei tule. Viitsu viin Annile rehkenduspulkade jaoks. Tuli teine kella kahe aeg koju — ei läbenud süüagi — ja hakkas kohe puupulke lõikama. Oli kõva käsk antud homme hommikul tukat pulka kooli tuua, mis rehkendustunnis tarvis minevat. Pulgad pidada valgest puust olema, hästi siledate otsadega ja kümneviisi kimpu seotud.

Annikene lõikas tunni, lõikas teise — aga kümme pulka kõigest saigi valmis ja

lõikas näppu haava, mis peaaegu luuni ulatas. „Kui ta homme hommikuni lõigub ja kõik oma kümme sõrme maha lõigub, ka siis ei saa tuhandet täis,“ ütles perenaine. „Vanamees, vanamees, aita ometi!“ Eks vanamees andis kohe minule käsu: „Sa Hans mine too tubli kubu pajuviitsu — ja siin ma neid nüüd lõigungi.“

Mõne päeva pärast kuulsin Hansult, et nad olid kolme inimesega poole ööni lõiganud, enne kui tuhat rehkenduspulka täis saanud ja pulgakott olnud nii raske, mida Anni (ta käib algkooli III klassis) vaevalt kanda jõudnud.

Nii õpetatakse algkoolis praegu rehkendust — ja kuidas mõne aasta pärast, seda on küll raske ennustada, aga väga tõenäolik, et siis kästakse õpilasi lehmad, hobused, sead, vanemad õed-vennad ja üldse igasugu isikud, asjad ja riistad, mis rehkendusülesandes ette tulevad, kooli ligi tuua. Elame — näeme.

Algkoolides õpetatakse kõvasti ka kirjutamise kunsti (mitte harilikku, vaid sarnast, nagu see kirjanikkudel omane) — nii proosas kui luules. Selle vastu poleks ju midagi ütlemist, kui iga inimest õpetatakse

oma kauneid mõtteid paberisse pistma — nii et nad edaspidi omal hääd lugeda ja lastele ning lastelastelegi päranduseks jäävad. Ent asjal on siiski oma konks juures... ja väga suur konks. See puudutab kõige päält meie kirjanikke. Mõned selgemad pääd on kaua selle üle juurelnud, millest on tingitud meie kirjanduskriis, mis nii 5—6 aasta eest pääle hakkas ja iga aasta teravamaks läheb. On otsitud süüdlasi siit ja säält — nii ja naa, — ent õiget põhjust pole ikka veel leitud.

Mina isiklikult arvan, et pääsüüdlane meie kirjanduskriisis ongi asjaolu, et nüüd igas koolis (algkoolides ja veel enam kõrgemates) õige palju kirjutamise kunsti õpetatakse. Et see õige on, näitab juba kirjanduskriisi alguse ja kooliuuenduse maksimahakkamise punktipäält ühtesattumine: mõlemad algasid nii 1919/20. aastal. Inimene, kellele koolis kirjutamise kunst selgeks tuubitud, ei pea teiste vaimusünnitustest (see maksab ilukirjanduse kohta) enam mingit lugu. „Ma võin ise samasuguseid või veel paremaidki teha!“ öeldakse tihti upsakalt mõne luuletustekogu kohta.

Lõpetan oma kirjutuse meie kooliuuendusest R. algkooli teise klassi õpilase

luuletusega, mis mõne reaga minu mitme-
veerulise kirjutuse sisu lühidalt ära ütleb:

„Minnikene tõttab kooli
seljas rehkenduspulga kott,
kaenlas savilaud ja savi,
puusal ripub terav puss...“

KULDAURAH

Lompre talu asub Mulgimaal suures külas. Terve see suur küla, veel enam aga Lompre talu, on majandusliselt hiilgavale järjele tõusnud. Sinna on mainitud küla tõstnud hiiglasuur piimatalitus, mis aastat 10 tagasi ehitati.

See asub 5—6 versta kaugusel alevikust. Nii siis venivad igal hommikul piimavoovid külast välja. Piimameestel-poisikestel on mõnedel väike nahkkott rihmaga kaelas, kus sees piimaraamat asub. Kel kotti ei ole, peab seda kallist raamatut põuetaskus hoidma. Mainitud raamat on ju tõesti kallihinnaline. Sellesse kirjutatakse iga kord meiereis piima naelad, rasva % jne. üles, mis iga kuu lõpul kokku arvatakse ja mille järgi raha välja maksetakse. Ja see raha ei ole ka mitte väike — vähemalt 10.000 tuleb igal talul kuus.

Meiereis võetakse piimast esiteks koor välja, siis kaseiin, ja vedelik, mis järgi jääb, antakse piimatoojatele maksuta tagasi. Sellest saab hobuse kärke ja jahu juurelisades sigadele maitsev roog.

Lompre peremees Mats on 50-aastane mees. Ta on omaaegse kihelkonnakooli lõpetanud. Põllumajanduslikke ajakirju ja raamatuid lugedes ning kursustel käies, on ta oma haridust täiendanud — nii et täieõigusega võib end agronoomidest ja assistentidest targemaks kiita. Ja seda teeb ta üsna tihti, kui teistega jutule saab. Kontrollassistenti, kes teistes taludes käib, Mats ei tarvitagi. „Misjaoks temale siis palka maksta, kui ma ise sama tark olen,“ kiidab Mats teistele peremeestele.

Läinud aastal viis ta oma paremad lehmad näitusele ja sai nende eest 5000 marka auhinnaks. Tänavusele näitusele tahab Mats oma kogu karja — 10 lehma viia, ühes tabelitega, palju ta neile süüa annud, palju piima naelu, või % jne. saanud. Iga kuu lõpul arvab Mats oma piimaraamtust piima ja võirasva naelad kokku ning võrdleb neid nende karja omadega, kes läinud aasta näitusel 10.000 mk. rahalisi ja pääle selle veel suuri hõbeaurahu said. Rahasummad on Matsi arvates kõige tühisemad auhinnad — raha, seda on tal omalgi jalaga segada. Kümnekorda ennem võtaks ta kuldauraha, kui 20.000 marka, — kui see tal valida antaks. Kui Mats piima naelu kokku arvab,

neid võrdleb ja leiab ikka veel vähe olevat, — lööb ta omale rusikaga vastu rindu, just nagu seisaks siis paremini meeles, ja pöhib habemesse: „Toiduüksusi peab lehmadel suurendama, kooke tuleb juure osta, ja mis peaasi — ei tohi mitte ühte tilka piima ära raisata...“ Ta hõikab: „Ann ae!“

Perenaine tulebki teisest toast sinna.

„Ma olen sulle küll mitmel korral ütelnud, et sa pead selle piima raiskamise järelle jätma — aga sa ei näi seda tähelegi panevat. Eile hommikul oli tervele perele piimasuppi keedetud, ja mis ma veel kuulsin — sa olevat tunaeile Kargu Mallele kaks toopi sooja piima annud. Kui niisugused asjad veel korduvad, siis ma näitan, kuidas sa minu majast välja käid. Tänaest päevast peale ei tohi sa mitte üht tilka piima raisata ega kellegile anda. Kohvi, seda võime ka mustalt juua“ — seletas Mats ja lõi selle kinnituseks rusikaga vastu lauda.

Perenaine katsus ka vastu vaielda: „Külarahvas näerab meid välja kui meie — kel iga päev 10 lehma lüpsavad — musta kohvi joome. Ja mis see siis teeb, kui Kargu Mallele — tema kujub meile sukki ja kindaid — vahel toobi piima annan?“

„Vait, pea lõuad!“ kärgatas Mats ja virutas rusikaga vastu lauda, nii et tindi-pott väikese ringi tegi ja sulapäa laua alla veeres. „Nii kaua kui mina Lompre pere-mees olen, ei tohi mitte üks tilk piima mu-jale minna kui meiereisse. Santidega, nen-dega ei tohi sa tegemist tehagi. Sukad võid ju lasta alevis masinaga kudujaid valmis kududa. Või kas meil süüa puudub, et nii väga seda piima hävitada himustad? — Pere jaoks on kaks tündrit silku täis, meie oma jaoks on kilud ja heeringad, suhkrust ja kohvist pole ka puudu — pane kas või jalad sööma,“ seletas Mats ikka veel vihast punetades.

Kas meil siis rahast nii suur puudus on, et tilkagi piima ei tohi toiduks tarvi-tada? Suhkur, kohvi, heeringad ja kilud — mida siis õige palju läheb, kui piima ei ole — maksavad ju ka raha,“ julges pere-naine küsida.

„Sa ei saa ka ükskord asjast aru — just kui oleks esimest päeva ilmas. Mitte raha-kopika pärast ei tule piima nii kokku hoida, vaid au ja kuulsuse pärast — mis ju rahast kümnekorda tähtsam. Arvad sa tola, et need karjaomanikud, kes mullu näitustel kuld- ja hõbeaurahu said, on üht tilka pii-

ma söönud? Ma arvasin täna oma piima ja võirasva naelu kokku ning tuli välja, et kuldauraha saamiseks piima naelu liig vähe on. Kuusiku Jaanil — ma sain seda tema poisi käest sorokohvka viina eest teada — olevat piima naelu iga lehma kohta 10% rohkem kui meil. Kui me ühte tilka piima ei raiska, lehmade nisadest viimase tilga välja kisume ja toiduüksusi suurendame — siis ehk saame, kui õnn hää juhtub olema, kuldauraha,“ seletas Mats juba rõõmsamaks saades.

„Kui asi nii, ja sa seda kuldauraha nii kangesti igatsed, — eks siis pea sinu tahtmist täitma,“ ütles Ann nõusolles, kes teadis, missugused tagajärjed siis oleks tulnud, kui ta veel vastu oleks vaielnud.

*

Pühapäeva hommik.

Lompre talu pere ühes peremehega sööb päratu suure söögilaua ääres kesk-hommikut. Laual aurab kann mingisuguse musta tõrvataolise vedelikuga — millele perenaine 5 tera sahariini ja 5 supilusikatait suhkrut sisse seganud. Pääle kannu on laual veel kilude- ja silgukauss, ning päratu suur tõllaratta taoline leivapäts. Peremehe poeg Oskar — ta käib esimest

talvet II astme algkoolis — astus lauda kui isa söömist lõpetama hakkab. Oskar sööb tükikese leiba ühe kiluga ja hakkab siis kohvi tassi valama. Sääljuures hakkab ta vana Matsi moodi vihaseks saades vanduma: „Kurat võtku, mis see tähendab — meil saab piima pangedega mõõta ja peame pühapäeva hommikul musta kohvi jooma?“ Ta kahmab laua päält kruusi ja jookseb kaevule — kus piimatünnid külmas vees hoitakse.

Mats, kes seda tagakambri aknast näinud, jookseb poisile järele ja saab ta poole õue päält kätte. Ta võtab pojalt turjast kinni ja näitab piitsavart, öeldes: „Seda oled sa küll ära teeninud, aga et ma pühapäeval oma kätt reostada ei taha — siis täna õne.“ Poiss hakkab kohe tõnnima, jookseb tupp ja ei hakkagi enam sööma. Mats tuleb pikkamööda kambri poole, paneb piitsa vana koha pääle — võõrusesse nurka, läheb oma „kabinetti“ ja rehkendab sääl lõunani oma piima ja või naelu, rasva % ja muid niisuguseid asju.

*

Ühel laupäeval tuleb Oskar koolist koju ja kaebab, et põlv hirmsasti valutavat. Ema vaatab ja katsub põlve läbi — ei leia

säält mingit haiguse tundmärki ja nimetab seda valu „umbseks hädaks“. Selle vastu on tal hää rohi teada, nimelt „pöialpoisi vaha“, mis nii kangesti lehkab, et inimene, kellele seda tubli annus haige koha pääle pannakse, peab välja aidapääle või kuhu-
gile mujale magama minema. Ema sidus siis ka mainitud rohtu Oskari põlvele. Et väljas veel külm ilm oli, viidi haige voo-
diga rehetuppa põdema. Paar päeva kan-
natas ta säääl hirmsat valu, mida „pöial-
poisi vaha“ sugugi vähendada ei tahtnud.

Siis juhtus tädi külasse tulema. Sellele räägiti ja näidati ka kohe poisikese häda. Tädi rääkis väga asjatundliku näoga, et kui „pöialpoisi vaha“ paari päevaga aidanud ei ole — siis see haigus „valge roos“ peab olema. Ta soovitas tungivalt Roka Jüri juure minna, kes kõik roosid nagu peoga ära võtvat. Järgmisel päeval toodigi Rokalt nõiutud rasva.

Ei aidanud Roka Jüri rasv, ei kartuli-
kaalikaaped, ega vankrimäärde, mida naabrid soovitasid, Oskari põlv valutab ikka edasi. Viimaks, kui kõik ohud ja rohud olid ära katsutud, ilma et neist vähe-
matki abi oleks saadud, viis Mats oma poja aleviku jaoskonnaarsti juure.

Arst vaatas haiget põlve hoolega igast küljest, koputas väikese haamriga külge — mille juures poiss karjatas — ja ütles selle haiguse umbse konditiisikuse olevat. Mats, kes sääljuures oli, ütles: „Aulik doktori-härra, eks kirjutage ka siis hästi kange rohi, mis ruttu terveks teeb.“ — „Armas mees, rohtudega ei saa meie mitte kõik ära teha. On väga palju haigusi, kus rohtudel väga väike mõju. Teie pojal — ta haigus ei ole veel raskel kujul — aitab ehk jala lahasse panemine. Homme tulge tagasi ja tooge ühes paar küünart tugevat linast riidet, üks õhukeseks hõõveldatud paari jala pikune lauaots, nael puuvillu ja pool tahvli pappi,“ seletas arst. Et paremini meelles seisaks, märkis Mats nõuetava materjali taskuraamatusse. — „See haigus tuleb kehvast söögist, liiast töötamisest. — Teie pojal, kui ta koolis käib, on üheks põhjuseks liig käimine või jooksmine, ja tõuke haiguse väljalöömiseks annab külmetamine. Arstimisel on haiguse hakatusel otsarbekohasel toitmisel pea kõige suurem tähtsus. Vähemalt 1½ toopi sooja piima peab poiss iga päev ära jooma. Toidud peavad ka hästi toitvad ja kergesti seeditavad olema. Kõige paremad on riisi, manna

ehk peenikese odrajahu supid ja pudrud — rohke piimaga keedetud, õuna ja marja supid jne. Ka rasvaollusi, kõige parem või näol, tuleb õige tublisti süüa. Ma kirjutan ka ühe rohu, mis haiguse edasiminemist takistab ja söögiisu annab. — Seda tuleb võtta kolm korda päevas, 15 tilka klaasi piimaga,“ seletas arst. — „Nii siis, homseks muretsete materjaali, mis te üles märkisite, siis paneme jala lahasse — küll siis valu kaob. Täna öö peate veel kannatama,“ seletas ta jumalagajätmiseks kätt pigistades.

Kojuteel hakkas Mats nüüdse aja arstiteadust ja arste maa põhja kiruma: „Nüüd ei oska need kuradid muud teha kui sunnivad igat haiget toopide viisi rõõska piima jooma — just kui oleks inimene lehma vasikas või hobuse vars. Rohtu — mis valu ära võtab ja terveks teeb — seda ei oska nad anda. Mine tea, kelle kuradi jaoks need sajad pudelid ja purgid sääl apteegi riiulitel vedelevad. Kui ma noormees olin, oli mul kord ka kange kintsuvalu. Läksin apteeki, anti 10 kopika eest rohtu ja see võttis mõne päevaga valu ära. Piimalakkumist ei räägitud sel ajal poolt sõnagi. Mina küll nii rumal ei ole, et luban sul piima raiskama hakata.

— „Tervis on kallim kui vara“, armas isa, — julges poiss tähendada. — „Vara kadunud — vähe kadunud, tervis kadunud — palju kadunud, au kadunud — kõik kadunud“, — kas sa poiss seda vanasõna ei tunne, ise käid kihelkonnakoolis? Kui ma sinu pärast kuldaurahast pean ilma jääma, — siis oled sa küll malakat ära teeninud. Kas mina sind olen käskinud koolis nii palju joosta, et põlv haigeks jäi?“ hurjutas Mats. Oskar ei julgenud selle pääle enam midagi vastata ja tema silmi tulid suured pisarad.

Sisu:

1) Auamet	lhk.	3
2) Siidimantel	”	25
3) Rukkitallamine	”	39
4) Õunavargus	”	47
5) Trahvimaksmine	”	55
6) Seebiautomaat	”	63
7) lõulupuu jalg	”	71
8) Mu sõber luks	”	79
9) Juukselõikamise masin	”	89
10) Pool naela võid	”	95
11) Poeröövija	”	101
12) „Shimmipataljon“ külaajakirjanikku uputamas	”	109
13) Vahetuskaup	”	117
14) On ikka midagi uut päikese all	”	123
15) Kuldauraha	”	133